Glas zaveznikov

Leto II - Št. 427 — Informacijski dnevnik A. I. S. — Cena 4 lire

TRST, četrtek 7. novembra 1946

UREDNIŠTVO: Via S. Pellico 8 - Telefon št. 93854 in 94443

OGLASI: Cena za milimeter višine (širina ena kolona): trgovski L. 27, mrtvaški L. 56 (osmrtnice L. 100), objave L. 20, finančni in pravni oglasi L. 45. V vsebini lista (tekstni oglasi) L. 45. Davek ni vštet. Plačljivo vnaprej. Oglase sprejema izključno: S.P.I. Società per la Pubblicità in Italia, Trst, ul. Silvio Pellico št. 4, tel. 94044. Cena posamezne številke 4 (zaostale L. 8). Rokopisov ne vračamo.

Jugoslavija predložila razširitev tržaškega ozemlja

Zaslišanje Simiča in Tarchianija

NEW YORK, 7. novembra — Deset minut po otvoritvi včerajšnjega zasedanja štirih zunanjih ministrov so poslušali izvajanja jugoslovanskega zastopnika Stanoja Simiča in italijanskega veleposlanika v Washingtonu Alberta Tarchianija. Po verodostojnih vesteh je Simič izjavil, da je Jugoslavija pripravljena dati dve novi koncesiji glede tržaškega ozemlja in glede njegove uprave. Stavil je ponudbe, da bi svobodno ozemlje razširili za 41 kvadratnih kilometrov (do potoka Ter), to je za tretjino ozemlja. Glede uprave svobodnega ozemlja je izjavil, da je zaradi demokratične rešitve vprašanja Jugoslavija pripravljena, da se odpove svoji zahtevi, da bi bil tržaški guverner Jugoslovan. Strinja se, da guvernerja imenuje Varnostni svet. Jugoslavija se odpoveduje tudi zahtevi, da bi imela v Trstu svojo posadko.

Poleg teh dveh koncesij pa je Simič ponovno poudaril jugoslovansko stališče, da je francoska črta kot meja tržaškega ozemlja nesprejemljiva. Poudaril je sledeče zaključke: 1) Istra je nedeljiva; 2) leto in pol po koncu vojne narodi ne morejo zahtevati od svojega zaveznika, da «zapusti del svojega ozemlja, ki ga je osvobodil s prelivanjem svoje krvi.»

Simič je dejal, da bi bila velika napaka, če bi Slovencem, ki živijo že 13. stoletij okrog tržaškega zaliva, vzeli dostop do morja. Koridor v smislu francoske črte med Trstom in Tržičem — je dejal — Simič — nima nikakega pomena za prospeh Trsta, ki je odvisen od zvez z zaledjem.

Škodljivo bi bilo, če bi Gorico odrezali od pokrajine, s katero tvori že 1000 let celoto. Končno — je dejal Simič — francoska črta daje Italiji velike strateške prednosti v škodo Jugoslavije.

Simič se je odločno upri stališču, da bi dali tržaškemu guvernerju «diktatorsko oblost». Izjavil je, da bi to škodovalo ugledu Združenih narodov in bi vsililo diktaturo ljudstvu, ki je šele nedavno pobilo fašizem.

Poudaril je: «Mislimo, da je najboljše zdravilo, kjer je fašizem uničil demokracijo, demokracija. To je tudi eden izmed glavnih razlogov, da zagovarjamo statut, ki bo pod nadzorstvom in jamstvom Varnostnega sveta dal ljudstvu njegove polne demokratske pravice.»

Italijansko stališče

Italijanski zastopnik Alberto Tarchiani je izjavil: Po mnenju italijanske vlade bi bilo treba in je še mogoče celotno vprašanje italijansko-jugoslovanske meje rešiti s plebiscitom na spornih področjih.

Osnovno sredstvo za ureditev vprašanja — je nadaljeval Tarchianije, da se pridružimo «mnenju vladanih» in «pravičnim in demokratičnim načelom Atlantske listine in statuta Združenih narodov.

Mejna črta, o kateri so se sporazumeli 3. julija, predstavlja kruto okrnitev dednega imetja italijanskega ljudstva, ker pušča velike množice italijanskih bratov pod tujim gospodstvom, ne da bi mogli demokratično izraziti svojo voljo in ne da bi imeli mednarodno zaščito za svoje človeške pravice.

Bilo bi popolnoma protidemokratično, če ne bi hoteli dati zainteresiranemu prebivalstvu pravice, da izrazi svojo voljo. Zelo težko in celo protislovno je, da bi mi stavili konkretne predloge bodisi glede mednarodnega statuta, bodisi glede notranje ustave svobodnega ozemlja, ker bi s tem prevzeli soodgovornost za njegovo ustanovitev.

O predlogu za nadzorstvo Varnostnega sveta nad Trstom je Tarchiani dejal: Sedanja organizacija in poslovanje Varnostnega sveta ne dajeta vseh potrebnih jamstev proti neposrednemu ali posrednemu vmešavanju v neodvisnost in nedotakljivost svobodnega ozemlja. Pravica veta velesil bi v resnici lahko blokirala vsako učinkovito akcijo za preprečenje ali zavrnitev tega vmešavanja.

Italija je predložila, naj bi tržaški guverner imel potrebno oblast za jamstvo mednarodnega statuta svobodnega ozemlja. Vendar pa bi morali oblast guvernerja omejiti, da bi zagotovili popolno spoštovanje ustave svobodnega ozemlja.

Če bo Svet zunanjih ministrov končno sklenil ustanovitev svobodnega ozemlja, bo treba postaviti načela, ki bodo mednarodno zajamčena. Prvo važno vprašanje je jamstvo, da ne bodo motili ali omejevali prometa med tržaškim pristaniščem in industrijskimi središči Avstrije, Češkoslovaške, Madžarske in vsake druge zainteresirane države. Države v naposrednem zaledju bi se morale pod mednarodnim jamstvom obvezati, da ne bodo ovirale ali bojkotirale mednarodnega prometa v in iz tržaškega pristanišča.

Neka osebnost, ki je blizu italijanskega odposlanstva, je izjavila Reuterjevemu dopisniku, da jugoslovanske koncesije glede Trsta dejansko niso koncesije, ker 4 zunanji ministri niso sprejeli prvotnih jugoslovanskih predlogov. Po izjavi istega je absurdno, da Jugoslovani govorijo, da so popustili v neki točki, ko so pristali na to, da ni potrebno, da bi bil tržaški guverner Jugoslovan. Načrt za mednarodno svobodno ozemlje, kakor so ga sprejeli 4 zunanji ministri, namreč izključuje možnost, da bi bil guverner Jugoslovan ali Italijan.

Po zaslišanju italijanskega in jugoslovanskega stališča so zunanji ministri razpravljali o dodatkih k italijanski mirovni pogodbi. Dosegli so sporazum o dveh manjših klavzulah, a glavna vprašanja so preložili na zasedanje v petek zvečer. Tedaj bodo preučili najvažnejša italijanska vprašanja, med njimi vprašanje Trsta.

Po zaključku izvajanja o italijanskem stališču Molotov ni prikril svojega neugodnega vtisa in je pripomnil: «Italijanska izjava vsebuje strupeno grožnjo, ki jo imamo za nesprejemljivo.»

Takoj po zaslišanju obeh zastopnikov je Molotov stavil predlog, da bi celotno vprašanje italijansko - jugoslovanske meje dali ponovno v preučitev namestnikom. Byrnes je takoj ugovarjal, da namestniki nimajo ničesar preučiti, ker so zunanji ministri že sprejeli mejno črto. Molotov ni vztrajal na svojem in bodo nadaljnji razgovori o tem verjetno ob koncu tečina. Ministri so se sporazumeli o sledečih dodatkih italijanske mirovne pogodbe:

1) pravice tujih zavarovalnih družb v Italiji;

2) veljavnost trgovinskih obvez, last tujih državljanov, ki niso zapadle ob izbruhu vojne;

3) revizija obsodb, ki so jih izrekla italijanska sodišča proti državljanom Združenih narodov.

Včeraj je politični odbor Združenih narodov s 35 proti 8 glasovom zavrnil predlog češkoslovaškega zastopnika Duraja Slavina, da bi ponovno razpravljali o argentinskem popravku za vstop novih članov v Združene narode. Po razpravljanju je 20 članov glasovalo za popravek in 14 proti, 15 se jih je vzdržalo.

Slavin je izjavil, da ima njegov predlog za ponovno otvoritev razpravljanja namen, da dosežejo soglasen sklep ter «edinost in razumevanje». Podprl ga je danski zastopnik Henry Kauffman.

Ko so predlog, ki vključuje argentinski popravek, ponovno dali na glasovanje, so ga sprejeli s 46 glasovi proti 3 in z enim vzdržanim. Sovjetski zastopnik Andrej Gromiko je glasoval za predlog, medtem ko je prej glasoval proti argentinskemu popravku. Izjavil je, da ni nikake spremembe v sovjetskem stališču. Dejal je, da je včeraj glasoval za predlog, ker bi bilo treba glavno skupščino obvestiti o pred včerajšnjem postopku.

Ukrajinski popravek, da bi razpravljali o tem, da bi bil v Evropi sedež Združenih narodov, so odklonili s sedmimi proti dvema, medtem ko so se trije vzdržali glasovanja.

Sovjetski predstavnik Andrej Gromiko, ki je podpiral ukrajinski popravek, je dejal, da se glavna skupščina ne bo mogla izogniti razpravi o tem vprašanju pa naj to točko dajo na dnevni red ali pa ne.

Republikanci in demokrati

Združene države so dežela dveh strank. Sicer ima tam vsakdo pravico in možnost ustanoviti svojo stranko — in v resnici je poleg obeh glavnih strank še nekaj drugih, ki pa so popolnoma nepomembne — vendar bo še kmalu poteklo stoletje, odkar se Američani delijo na republikance in demokrate.

Kakšne so razlike med njimi? V zunanji politiki jih danes ni, kajti obe stranki sta sprejeli program, ki pomeni konec izolacionizma (t. j. včasi se Amerika ni zanimala za dogodke v Evropi ali drugod po svetu, čeprav je živela izolirana). Istočasno pa podpirata poizkus Združenih narodov kot potreben in koristen za obdržanje miru na svetu.

V notranji politiki so razlike večje: predvsem o globini državnega nadzorstva v povojnem gospodarstvu in o kompetencah Washingtona ter posameznih federativnih državic, ki sestavljajo Združene države. V razpravi so bile cene, dohodki, davki, socialna politika in splošna gospodarska politika, predvsem pa zaposlitev bivših vojakov.

Nobena izmed obeh strank — skupaj sta dobili vse glasove ameriških volivcev, razen popolnoma nepomembnega števila glasov, ki so šli ostalim skupinam — ni predložila in nima v svojem programu nacionalizacije ključnih industrij v Ameriki. Nobena stranka ne pristane na izključno državno trgovino s tujino. Nobena stranka ni predložila, da bi zamenjali demokracijo z diktaturo, svobodo govora z ukinitvijo te svobode, državno gospodarstvo z ameriškim ustrojem zasebne in svobodne pobude.

Osnovni spor med obema strankama je bil v tem, kako naj ameriški ustroj v bodočnosti deluje prav tako uspešno, kakor je v dolgi preteklosti. Nihče v Ameriki ne misli izpremeniti starega. Volitve so bile trd boj. Toda bili so ga za ameriške domače zadeve in za način, kako naj Američani živijo.

Politične stranke v Združenih državah imajo popolnoma drugačen videz in vsebino kot stranke v drugih državah. Niso stalne organizacije, ki bi slonele na točno določenih političnih doktrinah. Celo njuni imeni sta sčasoma izgubili prvotni pomen. Obe stranki pogostoma menjata svoj program, kakor se pač menjajo razmere v državi in prilike v svetu. Ostale stranke pa imajo samo krajevni pomen, ne vsedržavnega.

Republikanci imajo največ pristašev med konservativci srednjih in višjih slojev, medtem ko so imeli demokrati največ pristašev med delavci. To pa seveda ne drži vedno. Posebno pri sedanjih volitvah se je pokazalo, da je zelo veliko delavcev, če ne večina, glasovalo za republikansko stranko, ker se jim dozdeva, da bo ta stranka mogla bolje poskrbeti za njihovo blaginjo.

Obe stranki sta že desetletja vodili usodo Amerike in obe imata v svojih zgodovinah nekaj slavnih mož: med republikanci je bil tak Abraham Lincoln, med demokrati pa lani preminuli Franklin Roosevelt.

Ob 29. obletnici Oktobrske revolucije

Proglas vojski v imenu maršala Stalina

LONDON, 7. novembra. — *Sovjetski ministrski predsednik Stalin včeraj ni prisostvoval proslavi obletnice oktobrske revolucije v Moskvi. Sklenili so poslati Stalinu pozdravno poslanico. Namesto Stalina je predsedoval tajnik sovjetske komunistične stranke Andrej Zdanov.*

Moskovska radijska postaja je sinoči naznanila, da so ob obletnici sovjetske revolucije izdali dnevno povelje v imenu generalisima Stalina, ki ga je objavil general Bulgarin, v katerem izjavlja med drugim:

«Sovjetski narod in njegove oborožene sile obhajajo danes 29. obletnico velike oktobrske revolucije. Sovjetski narod proslavlja to obletnico v ozračju velikega mirnega delovanja z uresničenjem načrtov nove petletke.

«Tekmovanje socialističnih delavcev, domoljubno gibanje kmetovalcev in napori «razumnikov» pričajo o dejstvu, da ima naš narod v vojni veliko razumevanje za koristi države, da pozna dolžnosti do domovine in da uporablja vse svoje sile za okrepitev sile države.

«Sovjetski narod se ne bori samo za to, da bi poljedelska proizvodnja dosegla v najkrajšem času predvojno raven, ampak tudi, da zagotovi nove in močne razvoje na novih področjih poljedelstva.

«Velika sila velikega sovjetskega naroda in premoč našega socialnega in državnega ustroja popolnoma zagotavljajo, da bomo vse te smotre dosegli z uspehom.

«Sovjetske ustanove, ki sta jih postavila Lenin in Stalin so v letih velike domoljubne vojne jasno pokazale svojo nezlomljivo moč in svojo premoč nad kapitalističnimi ustanovami.

«Po zaključku svojega velikega zgodovinskega poslanstva v borbi za uničenje fašizma, se zdaj Sovjetska zveza dosledno bori za trajen demokratski mir po vsem svetu ter za varnost in pošteno sodelovanje med narodi.

«Zunanja politika Sovjetske zveze za mir je vzbudila naklonjenost in podporo pri vseh narodih, ker predstavlja njihove življenjske koristi. Lahko upamo, da si bomo zagotovili pravičen in demokratski mir kljub odporu mednarodne reakcije in sovražnikov miru.

«Oboroženе sile Sovjetske zveze imajo nalogo ščititi mir in ustvarjalno delo našega naroda ter njegovo varnost in paziti na narodne koristi Sovjetske zveze.

«Izvedba te častne naloge zahteva od vsakega sovjetskega bojevnika razumevanje vojaških dolžnosti in strogo vdanost dolžnostim in neprekinjeno izpopolnjevanje vojaške in politične vzgoje.

«Odsotnost neposredne grožnje vojne v sedanjem trenotku ne sme povzročiti čut brezbrižnosti in ravnodušnosti v naših vrstah.

«Stalno vojaško pripravljanje sovjetske vojske in mornarice je cena za varnost naše domovine in za trajen mir po vsem svetu. Dolžnost ljudi naše oborožene sile, letalstva in mornarice je neprestano preučevanje naukov velike rodoljubne vojne, novih pridobitev znanosti in vojaške tehnike.

«Vsi vojaki se morajo pridno učiti vojaške vede, okrepiti disciplino in vojaški red z vsakim sredstvom ter spoštovati vojaške predpise, ki so neizpremenjeni zakoni življenja oboroženih sil.

«Poveljnik in politični delavci morajo posvetiti večjo pozornost vojaški vzgoji podrejenih, da jim vcepijo sovjetski borbeni duh, čut vojaške dolžnosti in ljubezen do vojaške vede.

«General ali admiral, častnik, podčastnik ali narednik, ki ne poučuje svojih podrejenih, ne izpolnjuje svoje dolžnosti. Vsi sovjetski bojevniki morajo pomniti, da bo vrlo delo posvečeno izpopolnitvi, borbi in politični pripravi v mirni dobi stokrat poplačano.

«Nikakega dvoma ni, da bodo naše oborožene sile častno izvedle svoje naloge. Tovariši vojaki in mornarji, podnarredniki in narednik, tovariši častniki, generali in admirali, borci in demobilizranci, čestitam vam ob 29. obletnici velike socialistične oktobrske revolucije.

«V počastitev narodnega praznika odrejam, da bodo danes 7. novembra izstrelili 20 pozdravnih topovskih salv v prestolnici naše domovine, Moskvi, v prestolnicah republik Sovjetske zveze in v Kaliningradu, Lakiningradu (Königsberg), Lwovu, Habarovsku, Klabivostoku, Vladivostoku, Port Arturju in v junaških mestih Leningradu, Stalingradu, Sebastopolu in Odesi.

«Živela sovjetska vojska, živela naša slavna komunistina partija, živelo naše junaško ljudstvo, živela naša mogočna sovjetska domovina, živel veliki Stalin!» Sledi podpis namestnika vojnega ministra generala Bulgarina.

Moskovska radijska postaja sinoči ni navedla Stalinovega imena med visokimi sovjetskimi funkcionarji, ki so se udeležili moskovskega sovjeta. Navadno je Stalin imel govor na predvečer obletnice oktobrske revolucije.

ZAPISKI

SLOVAKI IN ČEHI

II.

V danih okoliščinah pa teži nesporazum med obema narodoma tudi k ideološkemu boju. Če bi bil nesporazum samo na narodnostnem področju, bi bili upi na končni sporazum zelo oddaljeni kajti do sporazuma ne bi prišlo, ker ni skupne zunanje nizvarnosti, ki bi oba naroda povezala. Strah pred komunizmom je imel že za posledico združitev slovaških katoličanov in protestantov. Demokratska stranka, ki je na volitvah porazila edinega resnega protikandidata, komunistično partijo, je bila sprva v glavnem protestantska stranka. Tri četrtine Slovakov pa so katoličani. Tik pred volitvami so voditelji Demokratske stranke naredili sporazum za skupnj protestantsko-katoliški nastop s takim uspehom, da je majhna disidentska skupina katoličanov dobila kot «Stranka svobode» samo tri sedeže v novem parlamentu.

Moč slovaškega narodnostnega čustvovanja morebiti v Pragi podcenjujejo. To čustvovanje lažje opazite na deželi kot v Bratislavi. V najvidnejši obliki ga najdete v Turčanskem Svetem Martinu, privlačnem mestecu nedaleč od Banske Bistrice, kjer so med vojno dvignili zastavo upora. Turčiansky Svaty Martin je sedež «Matice Slovenske» (t. j. «Slovaška Matica», op. prev.), društva, ki tiska rodoljubno literaturo in prevaja primerna dela tujih pisateljev, posebno ruskih in angleških. Priljubljenost angleške literature lahko cenimo po dejstvu, da je neka zasebna slovaška založba med vojno prevedla roman «Kako zelena je moja dolina» (zelo priljubljeni medvojni angleški roman, op. prev.) in se ji je celo posrečilo pretihotapiti v Anglijo pismo, v katerem je ponudila avtorju plačilo avtorskih pravic preko Švedske.

Turčiansky Svaty Martin ima tudi slovaški narodni muzej, ki ima nalogo pokazati razvoj slovaške narodne zavesti najprej s pomočjo cerkve v srednjem veku, potem pa s pomočjo različnih rodoljubnih društev v 18. in 19. stoletju. Muzeju se še ni posrečilo, da bi našel vse blago, ki so ga Slovaki skrili svoj čas pred Nemci, vendar ima že veliko najprivlačnejših vzorcev slovaške kmetske umetnosti. Posebni oddelek muzeja, ki je za obiskovalce še zaprt in na katerega pazijo z veliko ljubeznijo in spoštovanjem, vsebuje vse, kar je bilo nekoč lastnina generala Štefanika, ki je bil skupaj z Masarykom in Binešem soustanovitelj Češkoslovaške. (Podobno zbirko nekdanje lastnine Prešerna je desetletja z največjo ljubeznijo zbiral pokojni prelat Tomo Zupan v svojem gradiču pri Kranju, op. prev.).

Drugi znak slovaškega narodnostnega čustvovanja je način, kako Slovaki delajo načrte za gospodarsko obnovo Slovaške. Niso zadovoljni s tem, da bi bili zavisni od češke industrije, če lahko sami proizvajajo iste vrste blago. Tako ima n. pr. znana Batova tvornica čevljev v Zlinu na Moravskem tekmeca v kraju Batovani na Slovaškem, kjer izdeluje 5.000 slovaških delavcev čevlje, škornje, nogavice in ostale proizvode.

Na žalost pa delovna proizvodnja ni mogla slediti povišanju plač, ki so danes vsaj 200% višje kot pred vojno, čeprav je proizvodnja vsakega delavca občutno nižja. To pa je vprašanje, ki se postavlja v enaki meri Čehom in Slovakom. Sedanji komunistični ministrski predsednik Češkoslovaške, g. Gottwald, ne bo naletel na noben odpor individualistične Slovaške, da bo hotel izboljšati položaj. Želijo, da bodo individualisti prigovarjali svoje pristase k večjim naporom, kajti danes je vsakomur jasno, da so komunisti najboljši delavci.

Kakršno koli podporo pa bo g. Gottwald v tem pogledu dobil, mora vsekakor računati z največjim odporom, če bo hotel vladati Slovaški iz Prage. Danes še ni mogoče predvideti, kakšni bodo bodoči odnošaji med obema narodoma. Slovaki soglasno odklanjajo federativno ureditev države. Pravijo, da hočejo imeti unitaristično državo v kateri bodo sami vodili svoje posle na račun skupnega parlamenta v Pragi. Toda nočejo dopustiti Čehom, da bi le-ti sami odločali po kakšnih načelih naj bi Slovaki vodili svoje posle.

Tik pred volitvami so sklenili sporazum, po katerem mora večina skupnega parlamenta — odobriti vsak ukrep, ki bi bil v zvezi s slovaškimi interesi. Če bodo ta sporazum dobesedno tolmačili, bodo Slovaki, ki so približno ena tretjina prebivalstva, lahko diktirali češki večini. Če pa ga ne bodo tolmačili dobesedno, ali če bodo dajali pojmu «slovaški interesi» preozek pomen, tedaj bodo imeli Slovaki spet vzrok da ne bodo zaupali Čehom. To vprašanje pa lahko rešijo samo državniki večjega kova. *(Konec).*

Popolna politična izprememba v Združenih državah

Presenetljiva zmaga

Pričakovali so sicer republikansko zmago, toda ne tako velike
Nadaljnji izidi, izjave politikov in komentarji svetovnega tiska

WASHINGTON, 7. novembra — Ob 22.35 uri (po tržaškem času) so bili znani sledeči podatki o volitvah v kongres: poslanska zbornica republikanci 235, demokrati 180, ameriški laburisti 1, še neodločenih 19; senat: republikanci 51, demokrati 42, še neodločeni 3. Glasovanje za izvolitev kongresa v Združenih državah je dalo republikanski stranki prevladujočo vlogo v reprezentančni (poslanski) zbornici z odločilno večino ter z majhno večino v senatu.

To glasovanje je pokazalo prvi poraz demokratov, ki so bili na vladi že od časa prve izvolitve Franklina D. Roosevelta za predsednika 1932. To je prvič, da so republikanci dosegli večino v spodnji zbornici kongresa od leta 1930 ter je prvič po 14 letih, da imajo večino tudi v senatu.

Po do zdaj razpoložljivih podatkih bodo imeli republikanci večino 50 sedežev v reprezentančni zbornici v novem osemdesetem kongresu.

Voditelj stranke, ki je dosegel največji uspeh, je Thomas E. Dewey iz New Yorka, ki so ga ponovno izvolili v vlado z večino nad 700.000 glasov proti njegovemu demokratskemu nasprotniku senatorju Jamesu M. Meadu.

S to odločilno zmago se je Dewey, ki je bil leta 1943 republikanski kandidat za predsedništvo, postavil kot glavni kandidat republikanske stranke za predsednika leta 1948.

Ameriški listi so objavili prve komentarje k volitvam. «New York Herald Tribune» pravi v uvodniku med drugim: «Po štirinajstih letih nepretrgane demokratske vlade je država odločno glasovala za spremembo. Ta list, ki je že skozi vse rodove neodvisen republikanski list, pozdravlja volivni izid, ki daje stranki Lincolna in Theodorja Roosevelta, Roota, Hughesa in Willkieja priložnost za konstruktivno delo. Toda nad strankarsko zmago je zmaga ameriškega ljudstva. Vnitev v dvostrankarski sistem ni majhna zmaga.»

List pravi, da je z veseljem podpiral Franklina Roosevelta pri mnogih njegovih političnih naporih. Vojna je povzročila da so prekinili tradicijo, da nikdo ne sme biti več kot dvakrat zaporedoma predsednik.

Volivni izidi dajejo republikanski stranki veliko priložnost, toda to je le priložnost. Stranka mora gledati nazaj na svoje najlepše čase in mora sprejeti novo ljudsko zaupanje tako, da bo podredila koristi svoje stranke potrebam naroda. Zavedati se mora, da bi moral biti uspeh v letu 1946 poleg vsega še zmaga za Ameriko.

«New York Times» pa piše v svojem uvodniku: «Prvič v 16 letih je republikanska stranka dobila večino v predstavniški zbornici. Ta uspeh je dobila na tak način in je zmagala tako na splošno, da ni nikakega dvoma, da se je narod v veliki meri obrnil proti demokratski upravi. Na koncu vojne se je pogostoma zgodilo, da je koncu vojne sledila reakcija javnega mnenja.

Združene države imajo danes pod vodstvom Trumana, Byrnesa, Vanderberga in Austina zunanjo politiko, ki so, opira na obe stranki ter jo podpira velika večina članov obeh strank. Ne gre torej za zunanjo politiko, marveč za domačo politiko. Pri sedanjih volitvah so v glavnem vodili borbo notranjepolitičnega značaja. Pri tej domaci politiki zdaj nastaja vprašanje, kako naj jo vodi demokratski predsednik z republikansko večino v predstavniški zbornici.

Bivši ameriški predsednik Herbert Hoover je glede volitev v Združenih državah izjavil sledeče:

«To je nekaj več kakor pa samo navadne volitve v kongres. Ves svet z Združenimi državami vred je že več let jadral na levo po totalitaristični poti «načrtnega gospodarstva». Amerika je pri teh volitvah bila prva država, ki je to pot zapustila. Mi smo zdaj ponovno na poti, ki pelje proti smotru vseh svobodnih ljudi. Ta odločitev Združenih držav bo močno vplivala na narode, ki hodijo po poti na levo.»

Republikanska zmaga je povzročila zaskrbljenost v nekaterih francoskih levičarskih krogih, ki se boje, da bo ameriška uprava postala še bolj nepopustljiva proti Sovjetski zvezi.

Ti krogi sicer vedo, da vlada med obema ameriškima strankama popolno soglasje glede soudeležbe Združenih držav pri organizaciji Združenih narodov in glede politike do Sovjetske zveze, s čimer se strinjajo tudi politiki, ki so izven strank. Vendar pa čutijo, da bi zdaj mogel nastati večji pritisk na zunanje ministrstvo in Belo hišo, naj bodo ti bolj «trdi» do Kremlja.

«Notranje in zunanje posledice volitev imajo lahko daleksežne učinke», piše komunistični večerni list «Ce Soir». Levičarski krogi tukaj so prepričani, da bodo Združene države postale bolj skope s svojo gospodarsko pomočjo evropskim državam, kjer so na vladi ali pa imajo upanje priti na oblast levičarske vlade.

Glavne osebnosti dveh največjih ameriških strank, demokratske in republikanske, so se včeraj obvezale, da bodo sodelovale pri zunanji politiki, ki bo posvečena miru in svetovni varnosti ter delovanju notranjega trdnega in naprednega gospodarstva.

To izjavo so podali, ko so volivni izidi pokazali, da nadzorstvo ameriškega kongresa prešlo na republikance, prvič po 16 letih.

Senator Arthur H. Vandenberg iz Michigana je izjavil, da predstavlja republikanska zmaga odobritev skupne zunanje politike obeh strank, s katero «težimo k državni varnosti in pravičnemu svetovnemu miru na osnovi ameriških idealov.»

Zastopnik iz Massachusettsa Joseph W. Martin, ki bo predsednik poslanske zbornice pod republikanskim nadzorstvom, je povabil narod, naj «se združi za uresničenje miru in procvita domovine ter sporazume z vsemi narodi v ostalem svetu.»

Guverner države New York Thomas E. Dewey je vzpodbudil državo in narod, naj «odstrani strankarski duh ter sporazumno reši skupna vprašanja». Dodal je: «Mi Američani smo zaupniki enakovredne življenjske možnosti za vse, socialne svobode, gospodarske svobode, svobode človeka. Nadaljujmo skupno in združeni pri velikem delu obnove in miru!»

Bivši guverner države New York in bivši generalni ravnatelj ustanove UNRRA Herbert H. Lehman, katerega je pri volitvah za mesto v senatu porazil republikanski kandidat Irving N. Ives, je izjavil: «Po odkritem in lojalnem razpravljanju je prebivalstvo te države izrazilo svojo odločnost na tradicionalen ameriški način. Zdaj ko se je kampanja končala, je prišel trenotek za vse državljane, da sklenejo vrste v skupnem naporu, ki naj bo usmerjen k rešitvi vprašanj, ki stoje pred državo v svetu brez miru.»

Govor Ždanova o moči Sovjetske zveze in mednarodni reakciji

LONDON, 7. novembra. — *Po poročilu moskovske radijske postaje, je tajnik sovjetske komunistične stranke Ždanov v govoru, ki ga je imel pred sovjetom mesta Moskve, izjavil: «Sovjetska zveza je bila prva država izmed tistih, ki so se udeležile vojne, ki je izvedla prehod iz vojne v mir brez pretresov in brez krize. Kapitalistične države preživljajo zdaj niz kriz in težav, ki jih Sovjetska zveza ne pozna.»*

«V primeru Sovjetske zveze niso povzročile demobilizacija znatnih edinic Rdeče armade, preusmeritev vojne proizvodnje v mirnodobno ter znižanje vojaškega preračuna za tretjino, brezposelnost, zaprtje tovarn in gospodarsko nestalnost.

Ždanov je izjavil, da je sovjetska vlada zelo zadovoljna zaradi obnove industrije iz vojnih ruševin. «Ker Sovjetska zveza nima na razpolago brezposelnih kot kapitalistične države — je izjavil — mora poiskati nove načine, da si preskrbi potrebne delovne sile. Izgubili smo v vojni 7 miljonov pridnih delavcev, je dodal Ždanov.

«V miru, kakor tudi v vojni, je Sovjetska zveza predstraža narodov, ki se borijo za demokratsk. mir — je rekel Ždanov. Kaj je vzrok sporov med narodi glede miru? Izvedba načrta za mir je naletela samo na odpor Velike Britanije in Združenih držav. Nekateri spori so nastali med velesilami in nekateri od teh večjih sporov se nanašajo na statut za Trst in internacionalizacijo Donave.

«Na mednarodnem odru sta zdaj vidni dve težji. Prvo predstavlja politika Sovjetske zveze, ki stremi k ustvaritvi mocne organizacije med Združenimi narodi in ki bi bila zmožna - kot ni bilo Drustvo narodov - preprečiti napad ter zgraditi trajen mir. Sovjetska zveza akuša vedno in na vsak način zgraditi trajen, pravičen in demokratski mir. Druga težnja je tista, ki se na ozra na sve skupne izjave, ki so jih podali zavezniki se pred kratkim in izpodkopava sodelovanje štirih velesil. Jasno je, da mednarodna reakcija ne vidi rada mednarodnega sodelovanja. Ni samo sovjetska zveza, ki se bori za trajen in demokratski mir. V tujini je se na milijone ljudi, ki so se pridružili naši politiki. Demokracija se širi ne samo v državah, ki so bile demokratske že pred vojno, ampak tudi v tistih, ki so se priključile Hitlerju.

«Laburistična zmaga v Angliji je pokazala značilno preusmeritev na levo. Isto lahko opažamo v Franciji in kolonijah.

«V skoraj vseh 29 letih komunistične vlade v Sovjetski zvezi je bila država v vojnem stanju. V kratkem času, ki je ostal za mirno delo, smo dosegli velike uspehe.»

Ob zaključku govora je pozval Ždanov «k odobravanju našim voditeljem, ki nas vodijo v bodočnost».

Židovski teroristi so položili bombo pred veleposlaništvo

RIM, 7. novembra. — *Načelnik političnega odseka rimske policije dr. Carmone Bottino je izjavil, da so ga obvestili, da je prispelo v Rim 20 židovskih terористov iz Palestine. Bottino ni objavil nadaljnjih podrobnosti o tej zadevi. Rimska policija še vedno nadaljuje s preiskavo o eksploziji na britanskem veleposlaništvu, za katero je prevzela odgovornost židovska organizacija «Irgun Zvai Leumi».*

Dr. Bottino je dejal, da so ugotovili, da je človek, ki je postavil kovček z bombami pred vhod v poslaništvo, velik plavolasi neitalijanski Žid, ki je pred dvema mesecema stanoval v nekem rimskem hotelu. Videli so ga, kako je bežal po eksploziji s krvavim obrazom.

Policija je zdaj posvetila pozornost nekemu tujemu begunskemu taborišču pod nadzorstvom ustanove UNRRA.

V zaporu so še trije poljski Židje in dva Italijana, toda izpustili so 12 ljudi, ki so jih prej zaprli. Pet oseb, ki se še v zaporu, ni osumljenih udeležbe pri odločanjem bombnem napadu, pač pa, da so pomagale terористom.

Policija nadaljuje z zaslišavanjem oseb, ki so jih aretirali zaradi atentata na angleško veleposlaništvo, toda doslej niso dosegli nobenega pozitivnega uspeha. Vendar pa se policija, je izjavil dr. Bottino s političnega urada, trudi na vse pretege, da bi končala preiskavo. Glede pisma organizacije «Irgum Zvai Leumi» je dr. Bottino izjavil, da ne verjame v njegovo verodostojnost, čeprav nekatere osebe, ki so v rokah policije, potrjujejo pravilnost tega mnenja.

BODOČNOST AVSTRALIJE

London, 7. novembra

Vojvoda Gloucesterski je govoril o veliki bodočnosti, ki čaka Avstralijo, ko je otvoril kot glavni guverner novo zasedanje parlamenta Commonweltha v Canberri. «Avstralija — je dejal vojvoda — je osnovala svoj načrt povojne obrambe na priznanju dejstva, da bo imela važno vlogo v obrambi britanskega Commonwealtha. Avstralija bo rada videla, da bi baze na Pacifiku uporabljala skupno z Združenimi državami». Ko je nato v govoru prešel na mirovno pogodbo z Japonsko, je izjavil, da ne bi smeli sestaviti nikakega predhodnega osnutka brez udeležbe Avstralije.

Uspehi in smotri laburistov

Poslanec Turner-Samuels ob obletnici vlade

Kronski svetnik in poslanec britanskega parlamenta M. Turner-Samuels je pod gornjim naslovom napisal članek, v katerem je prikazal delo, ki ga je opravila laburistična stranka v zadnjem letu. Pisec pravi, da to sicer ni samo pregled dela, ki ga je sedanji parlament opravil v zadnjih dvanajstih mesecih, ampak da gre dejansko tudi za načrt in smernice, katerih se bodo morali držati pri bodočem delu.

Dvoje velevažnih nalog

Laburisti so zasedli Westminster pred enim letom z nalogo, da opravijo ogromno delo, ali prav za prav dvoje velevažnih nalog. Prva je bila v tem, da se otresejo mlinskega kamna sebičnih interesov lastnikov, ki so predolgo časa sedeli narodu na vratu. Druga pa je bila v tem, da opravijo in izvedejo veliki program političnega napredka in gospodarskega izboljšanja za ves narod; skratka, to je program, s katerim se je laburizem obrnil do volivcev, od katerih je prejel plebiscitarno in eno izmed najpomembnejših števil glasov v britanski politični zgodovini.

Podržavljenje premogovne industrije je zdaj že izvršeno dejstvo. Pri reševanju tega vprašanja je bilo treba poseči prav do korenin, ker so morali odstraniti nered, zapuščenost in pomanjkljivo modernizacijo rudnikov. Prav tako so morali napraviti konec zagrenjenosti in skepticizmu delavstva v premogovni industriji. Jasno je, da žalostna dediščina preteklosti in občutek moralne pobitosti s pomočjo podržavljenja nista mogla takoj izginiti. Vendar prej za kake izboljšave niti ni bilo možnosti, medtem ko so zdaj utrdili pot, po kateri se utegne v rudnike in med rudarje vrniti blaginja.

Prav tako so že izvedli tudi podržavljenje Britanske banke. V tem vidi britanski narod eno izmed svojih največjih zaslomb. Kajti od pravilnega ali napačnega upravljanja denarnega ustroja in nadzorstva nad trgovino zavisi rešitev neštevilnih vprašanj, kot so na primer gospodarska stiska, velika brezposelnost, slaba stanovanja, visina in raven dohodkov, višina cen, način porazdeljevanja in še mnogo vsakodnevnih vprašanj ki so življenjsko važna. Nadzorstvo nad vsem tem je končno resnično prišlo tja, kjer bi že zdavnaj moralo biti, to se pravi v roke države in naroda. Eden izmed prvih ukrepov, ki jih je izdala laburistična vlada, je bil tisti, s katerim so zagotovili, da cene niso postale blazno visoke, kot se je zgodilo po prvi svetovni vojni. Upoštevati je namreč treba, da sta pravilno porazdeljevanje in pravično dodeljevanje surovin za svet, ki je zaradi vojne obubožal, največjega pomena.

Podržavljenje je zmanjšalo pomanjkanje surovin

Surovine, katerih je zelo malo, predstavljajo osnovo tega, kar je za blaginjo in vzdrževanje naroda življenjskega pomena: če bi vlada na tem področju pustila zasebni podjetnosti popoldnoma proste roke, bi s tem spravila prebivalstvo v težak položaj. Ravno to pa so torijevci vedno izvajali, kadar so imeli v parlamentu večino. Če bi pri zadnjih volitvah zmagali konservativci, bi se danes dogajalo to, kar so skoraj vsi konservativni govorniki poudarjali že v volivnem boju. Poglejte Ameriko! Najprej so ukinili nadzorstvo nad cenami, kesneje pa so ga morali spet uvesti, toda za kakšno ceno! Življenjski stroški že itak hitro narašča jo in to, česar se je narod najbolj bal — inflacija — je danes v Ameriki v polnem razmahu. Če laburistična vlada ne bi uporabila vseh potrebnih ukrepov, bi bilo v Veliki Britaniji isto.

Kljub težavam, ki nastajajo ob prevedbi vojne industrije v mirnodobsko, je v Veliki Britaniji brezposelnost zelo majhna. Po vsej državi nastajajo nove tovarne; stare pa so tudi že skoraj v celoti vskladili s potrebami povojne proizvodnje. S tem so tudi zagotovili polno zaposlitev delovne sile. Torijevska politika tega ne bi mogla zagotoviti, ker bi to onemogočil že sam njen vodilni motiv dobičkarstva.

Najtežje vprašanje pomanjkanje živil

Eno izmed najtežjih vprašanj, ki se jih je laburistična vlada morala lotiti, je vprašanje pomanjkanja živil. Vzroki so zelo različni in navadno dokaj preprosti. Kajti uničevanje letine in gospodarskih poslopij, prevoznega ustroja velikega dela sveta — zlasti Evrope — razprševanje delovnih sil in preseljevanje ljudskih množic ne more ostati nekaznovano, ampak nujno povzroča lakoto in pomanjkanje na velikih področjih.

Vse to ima za posledico dvoje žalostnih rezultatov. Možnost potrebnih dobav zmanjšuje na najmanjšo mero, po drugi strani pa zaradi preskromnih dobav povpraševanje neverjetno narašča in nikakor ni moči nasiliti prebivalstva obubožanih mest. Za ugotovitev vsega tega ni potrebno nikako znanje matematike.

To so obsežne naloge, ki jih je vojno uničenje naložilo na ramena laburistične vlade kot tudi na ramena vlade Združenih držav. Izrabljanje takšnega položaja v namene neodgovornega političnega in strankarskega boja, bi bilo na vsak način nedopustno. Narod se bo tega zlasti dobro zavedal tedaj, ko bodo minili časi najhujšega racioniranja in šele tedaj bo mogel uvideti, kaj bi se utegnilo zgoditi, če vlada ne bi imela poguma storiti tega, kar je bilo življenjskega pomena za ohranitev možnosti zadostnega oskrbovanja vsega prebivalstva.

Ravno tako važna pa je potreba stanovanj za prebivalstvo. Za rešitev tega velevažnega vprašanja bi bilo treba zgraditi nekaj milijonov novih hiš. Morda se bodo komu zdeli prvi ukrepi za izpolnitev tako dalekosežne naloge nezadostni, čeprav so v popolni skladnosti z industrijsko in gospodarsko sposobnostjo države. V prvem letu svojega obstoja je laburistična vlada zgradila več hiš, kot pa jih je zgradila torijevska vlada v celotnem petletnem načrtu.

Pri preučevanju stanovanjskega položaja po dvanajstih mesecih laburističnega vladanja je treba vsa ta dejstva natančno premotriti in jih razumeti. Za gradnjo določenega števila hiš ni zdaj nobenega zakonskega zadržka. Vse težkoče tičijo samo v pomanjkanju gradbenega materiala in delovnih sil. Proizvodnja materiala pa zdaj že zelo hitro narašča, medtem ko vprašanje delovnih sil zaradi postopne demobilizacije, ki jo je treba izvajati previdno, vztrajno in z razumevanjem, še ni zadovoljivo rešeno. Ministrstvo za delo in javne zgradbe dela zelo živahno, seveda kolikor to dopušča trenotni položaj prevedbe vojnih pogojev v mirnodobske.

V dveh ali treh letih bo vlada stanovanjsko vprašanje že v celoti obvladala in po tem času bo to vprašanje prenehalo obstajati kot posebno socialno vprašanje. Pri vsem tem pa vlada ne bo smela izgubiti iz vida uresničenja načrtov in zamisli o narodnem ter industrijskem zavarovanju, o dvigu javnega zdravstva ter o uvedbi splošnih družinskih doklad in podpor.

Potni listi za begunce

Dne 15. oktobra je v Londonu petnajst držav podpisalo dogovor, ki bo beguncem olajšal gibanje in njihovo dokončno naselitev.

Dogovor je rezultat konference 25 držav, ki so se zbrale v okviru mednarodnega odbora za begunce. Odbor je zasedal od 8. oktobra pod predsedstvom čilskega veleposlanika Blanchija. Konferenca je preučila osnutek dogovora, ki zadeva izdajo **mednarodno priznanega potnega dovoljenja za begunce, ki ne uživajo zaščite kake države.** Novi dogovor, ki bo stopil v veljavo po preteku treh mesecev od dneva podpisa, bodo lahko podpisale tudi ostale države.

Verjetno je, da bo mogel velik del beguncev z zahodnih področij Nemčije in Avstrije pod pogojem, da jih bodo sprejeli na seznam Mednarodnega odbora za begunce ali kesnejše Mednarodne organizacije na begunce, dobiti mednarodni potni list, o katerem so se sporazumeli v Londonu.

Dejansko bo ta dogovor razširil izdajo Nansenovih potnih listov brezdomnim beguncem, ki jih je rodila druga svetovna vojna. Istočasno pa bo nova listina predstavljala večjo vrednost kot potni list in ne bo tako slaba, kot je bil Nansenov potni list, ki je bil le kos papirja. Dogovor vsebuje važno točko, ki daje lastniku pravico, da se bo smel brez vizuma vrniti v tisto državo, ki je izdala potni list. Ta pravica bo trajala ves čas veljavnosti listine.

Ker bo le malo držav na svetu sprejelo priseljence brez zagotovila, da se bodo kesneje vrnili v domovino, bo ta točka v veliki meri pomagala beguncem, ki se želijo izseliti ter se stalno naseliti v drugih državah.

Na konferenci zastopane države, ki so ali pa bodo podpisale dogovor, so: **Argentina, Belgija, Brazil, Čile, San Domingo, Equador, Francija, Grčija, Nizozemska, Indija, Luksemburg, Švedska, Švica, Velika Britanija, Združene države in Venezuela.** Države, ki omenjenega dogovora niso podpisale, kljub temu pa bodo mnoge izmed njih priznale na njihovih mejah predloženi potni list, so: **Avstralija, Bolivija, Kanada, Češkoslovaška, Danska, Norveška, Poljska in Južna Afrika.**

Pol ure pri Janu Masaryku

Novinarka Jitka Lonova v razgovoru z ministrom

Češkoslovaški minister zunanjih zadev Jan Masaryk je pred nedavnim slavil svojo šestdesetletnico. Jan Masaryk je brez dvoma ena izmed najpriljubljenejših osebnosti na vseh mednarodnih konferencah. Pred kratkim ga je obiskala češkoslovaška novinarka Jitka Lonova ter zabeležila zanimive Masarykove nazore in poglede na mednarodne konference, sprejeme in bankete, ki so vedno v zvezi s konferencami. Kot običajno je minister Masaryk svoj razgovor vodil v zelo duhovitem tonu.

V predsobi ministra Jana Masaryka, ki je polna lepih cvetlic, leže na mizi ilustrirani časopisi. Urejeni so zelo skrbno; obiskovalci jih ne jemljejo v roke, ampak, sede mirno in tiho brez nervoznega prelistavanja ter čakajo, da bodo prišli na vrsto. Od časa do časa se odpro visoka bela vrata in videti je razigrane obraze odhajajočih in resne obraze tistih, ki vstopajo in ki so polni pričakovanja. Se trenotek in tudi zame so se odprla vrata. Vprašujoč pogled velikih oči in takoj za tem prva oklevajoca vprašanja: o konferenci in njenem vsakodnevnem življenju.

«Imamo vsakovrstne konference — če je razgovoril Masaryk, se udobno spustil v globok naslanjač ter z užitkom kadil cigareto — recimo, popolnoma delovne, ko se sestajajo samo strokovnjaki in svoja vprašanja pretresajo do najmanjših podrobnosti. Potem se delegati razidejo. Taksna je bila konferenca v San Franciscu in prav takšna je bila tudi pariška, kjer so se sestajali vecinoma le ministri — samo veliki gospodje. Toda dvomim, da bi bili ministri zunanjih zadev res gospodje, vsaj v češkoslovaskem primeru ni bilo tako.

Takšne konference navadno podaljšujejo, kar je popolnoma odveč in utrujeni delegati se morajo poleg napornega dela udeleževati še tako imenovanega družabnega življenja. To pomeni, da vsaka delegacija — v San Franciscu jih je bilo 51, v Parizu 21 — prireja vsakovrstne sprejeme in bankete. Zaradi tega se mora ubogi češkoslovaški zunanji minister udeležiti 51 ali pa samo 21 sprejemov, na katerih vidi vedno iste ljudi kot pri delovnih sejah in kjer dobiva same sandwiche in različna druga okrepčila. Pri tako naporni konferenci, kot je bila pariška, je glavni namen teh sprejemov ta, da že itak utrujeni in izčrpani delegati odhajajo domov se bolj utrujeni in izčrpani. Odločno sem mnenja, da bi bilo treba po mednarodnem pravu prepovedati to vrsto družabnega življenja.

Po drugi strani pa imamo družabne prireditve, ki imajo tudi svoje posebne namene. Tudi sam sem priredil kosila za posamezne delegacije. Pri taki priložnosti sem postregel tudi s praško sunko in pizenskim pivom. Takšno kosilo mi je dalo priliko, da sem se s prijatelji razgovarjal v drugačnem in ne tako prisiljenem ozračju, kot je vladalo na konferenci sami, kadar je delala.

Včasih so bili na programu sprejemi z glasbo, ki mi jako ugaja. Na nekem izmed zadnjih sprejemov je krasno igrala neka francoska pianistka, toda njenega imena se žal ne spominjam več. Jugoslovanski delegaciji je igral slavni violinist Balokovič. Pri dobri glasbi se prijetno odpočijem. Po vsem temkar sem vam dejal, mi boste radi verjeli, da nisem iskal družbe, ampak da sem rajši ostal sam doma, ce sem le utegnil. Zaklenil sem se v sobo, da me ne bi motila niti moja delegacija ter sem prebiral kak detektivski roman ali pesmi. Detektivski roman človek prebere, pozabi na njegovo vsebino, knjigo pa vrže skozi okno. Sicer takšnih knjig ob drugih prilikah nikoli ne berem, toda pri takšni duševni napetosti, ki je bila posledica političnih dogodkov, vam detektivski roman prija in vsaj za trenotek pozabite na vse težave.

Že vnaprej se bojim tega, ko bom moral odpotovati v New York. Gotovo se bo nasel kak naiven človek, ki bo dejal: Ta pa zna živeti, iz Pariza v New York in od tod spet v Moskvo. Verjemite pa mi, da bi šel stokrat rajši v Branik (znano prasko predmestje ob Vltavi) na pečene ribe, kot pa ne vem na kakšen banket, katerih se je treba tolikokrat udeleževati.

Visoka postava je počasi vstala iz naslanjača, se en pogled vprašujočih in milih oči in stisk roke. V predsobi nestrpno čakajo novi obiskovalci, ki se že vesele, da so prišli na vrsto. Zunaj rahlo dežuje, pred Černinsko (urad zunanjega ministrstva) pa stoje dolge vrste avtomobilov. Razsvetljena okna delovnega kabineta češkoslovaškega zunanjega ministra bolšče v temo, zakesneli Pražani pa hite na svoje domove, zaključuje svojo reportažo novinarka Jitka Lonova.

Andrej Ždanov Stalinov naslednik

Mož velikih sposobnosti, ugleda in moči

Politični vodja general Andrej Ždanov

Sovjeti danes gledajo na maršala Stalina kot na največjega in najspretnejšega izmed vseh voditeljev njihove dežele, kar so jih kdaj imeli. Stalinova veličina je v tem, da razume Sovjete in da tudi oni razumejo njega. Naravno bi torej bilo, da bi si Stalin vroče želel naslednika, ki bi nadaljeval njegovo delo ter tako razumel Sovjete, kot jih razume on. Stalin noče, da bi nastopili spori, ki so se pojavili po padcu Leninove vlade. Hoče ohraniti dediščino, ki so jo zgradili s trpljenjem in žrtvami.

Splošno je znano, da je za časa krvavih decembrskih dni leta 1942, ko so se bili boji za Stalingrad, prišlo do preokreta v vojni v Sovjetski zvezi. Leningrajčani pa trde, da je bila za njihovo zgodovino okretnica 14. novembra 1941, komaj pet mesecev po Hitlerjevem vdoru v Sovjetsko zvezo.

Zasedanje obrambnega sveta

Tega usodnega dne se je v Leningradu v zgodnjih jutranjih urah sestal obrambni svet. Nemci so bili manj kot deset milj od mesta. Vojaški voditelji so bili mnenja, da ne bodo mogli braniti mesta, ker so zaradi pripravljajoče se nemške velike ofenzive proti Moskvi vse čete, ki so bile na razpolago v Sovjetski zvezi, zbrali za obrambo sovjetske prestolnice. Na sejo je prišel tudi politični zastopnik leningrajskega okrožja Andrej Ždanov, ki ga je nato ministrski predsednik imenoval za vrhovnega obrambnega poveljnika leningrajskega področja.

Ždanov je rekel: «Leningrad ne sme pasti! Branil se bo. Borili se bomo od hiše do hiše, od vogala do vogala. Nemci bodo kmalu prišli do točke, kjer se bodo morali ustaviti. Če bodo hoteli zavzeti v tem mestu vsako hišo in vsako klet, bodo imeli velike težave in izgubili bodo preko milijon mož. Vzdržali bomo obleganje. Držali bomo ta velevažni branik sovjetske fronte. Tu se bo zapečatila usoda nacističnih hord, ki so vdrle v deželo.»

Prva zima je bila najtrša. Zmanjkale so zaloge goriva in vse konje v mestu so že pobili za hrano. Ždanov je organiziral skupine žensk in otrok, ko so hodile v severna predmestja in tam podirale lesene hiše za kurivo.

Možje so gradili utrdbe. V predmestju Leningrada so bile velike tovarne, ki so jih vse spremenili v utrdbe razen nekaterih, katerim so pustili stroje, da so lahko sproti delali orožje in strelivo za leningrajsko vojsko. Utrdili so krog, za katerega je Ždanov ukazal, da ne sme biti prebit. Nemci so se mu na več mestih približali na nekaj yardov, a prebiti ga niso mogli.

Leningrajčani so bili pri dobavi streliva in opreme izključno navezani na preostale tovarne, ki so delale s polno paro. Ženske in otroci so nabirali staro kovino, ki so jo potem predelovali v tanke, orožje in bombe.

Močna volja Andreja Ždanova, ki jo je podkrepljevala diktatorska oblast, ki mu jo je podelil Stalin, je držala mesto pokonci. Nadel si je nalogo, da obdrži Leningrad in za izpolnjevanje te naloge je uporabil vsako minuto svojega življenja. V štiri in dvajsetih urah je bil zmožen imeti devet mitingov tovarniških delavcev, obiskati tri fronine odseke, predsedovati izredni seji leningrajskega sovjeta, prisostvovati dolgi konferenci glavnega vojaškega odbora in splovitvi novega ruslica — vse poleg svojega vsakodnevnega dela. Če je bil kdo črnogled, je vedno vzkliknil: «Bodite trdni. Položaj se jasni.

Nemci so pri Leningradu zaradi njegovega zilavega odpora izgubili štiri divizije, ki bi drugače lahko kjer koli pripomogle do nacistične zmage nad Sovjetsko zvezo.

Ždanov je ustanovil in vežbal mestno vojsko, ki je tedaj, ko je prišel njen čas, udarila nazaj in preprečila zmagovite načrte sovražnika. Leningrajska divizija je Nemce pregnala iz Baltika v Vzhodno Prusijo in prva stopila na tujčevo zemljo. Zaradi tega je bil za Leningrajčane 14. november 1941 dan, ko se je bojna sreča obrnila k Sovjetom.

Po odbitju velikanskega nemškega napada so se pojavila v uradnih vojnih poročilih imena generalov, a Leningrajčani so govorili samo o Andreju Ždanovu.

Visoka odlikovanja

Čeprav niso javno govorili o Ždanovovih dejanjih, je javna tajnost, da ga je Stalin imenoval za svojega naslednika. Vrhovni sovjet je imenoval Ždanova za divizijskega generala, kar je ena stopnja manj kot maršal in najvišje vojaško odlikovanje izrazitemu političnemu voditelju.

Andrej Ždanov ni boljševik starega kova. Nikdar ga niso pregnali v Sibirijo ali drugo politično izgnanstvo. Njegov oče je bil župnik. Starši, čeprav ne preveč premožni, so ga kljub temu, da so morali pouk, knjige in uniformo plačati vnaprej, poslali v gimnazijo, kar je odgovarjalo sedanji visoki šoli. Ko je končal šolo, je hotel vstopiti v semenišče, toda izbruhnila je prva svetovna vojna. Služil je v carski vojski in se boril odlično in pogumno. Za časa svojega službovanja je dobil vpogled v stari korupcijski režim.

S prihodom revolucije je dobil Ždanov možnost, da uresniči svoje ideje. Pomajal je med vojaki ustanavljati sovjete in znal s svojimi govori vplivati na mišljenje množice.

Dvig oslabljenega ustroja stranke hierarhije je bil počasen in težak. Kot član komiteja za zunanje zadeve v leningrajskem sovjetu je imel možnost vpogleda v mednarodne zadeve. Bil je zelo očaran in postal je tako ognjevit učenec zunajih razmer, kot še nikdar. Njegovo ostro razumevanje mednarodnih zadev ga je opozorilo na Kirova, tedanjega političnega predstojnika Leningrada in enega izmed devetih članov Politbiroja, telesa, ki je dejansko določalo smer domače in zunanje politike Sovjetske zveze. Kirov je določal usodo leningrajskega političnega okrožja in imel velik vplив v Politbiroju. Kirova je vodil Ždanov in je v resnici on dajal navodila.

Osebni prijatelj Stalina

Ko je nastopil spor v Politbiroju, je zahteval od Kirova, da se postavi ob stran Stalina proti Trockemu, Zinovjevu in drugim pripadnikom. Pozneje so Kirova ubili trockisti. Ždanov je zasedel njegovo mesto kot politični predstavnik in izvedel čistko s kruto odločnostjo. Kmalu je postal Ždanov dober prijatelj Stalina. Oba moža sta enakega mišljenja. Mnogokrat se je Stalin posvetoval z Ždanovom o ostalih tovariših v Politbiroju. Če je treba izvesti kakšno usodno odločitev, se Stalin in Ždanov včasih za več dni sestaneta.

Ždanov veruje v veliko bodočnost Sovjetske zveze. Hoče, da postane Sovjetska zveza sama v sebi močna. Močni se ji ne bo treba ničesar bati in bo lahko v miru živela z ostalim svetom. Je proti vsakim oborozenim sporom z drugimi narodi.

Ždanovov vzor je Peter Veliki. Neizmerno občuduje velikega carja, ki je Rusijo osvobodil barbarizma s silo svoje volje.

Ždanov je vztrajal na tem, da se Sovjetska zveza otrese izolacionizma in poseže v evropske razmere. Sezidal je velike utrdbe okoli Leningrada in se boril, ker je vedel, če bi Leningrad izgubili, da bi se Rusija vrnila k barbarizmu. Tudi leta 1939 je bil Ždanov tisti, ki je glasno zahteval baltiške države in vzhodno Finsko in vztrajal pri svoji zahtevi tudi v temnih dneh let 1941-42.

Ponovno so mu dogodki pokazali, da je imel prav. Zaradi njegovega političnega znanja sta njegov osebni vpliv in ugled izredno narastla. Danes ni samo odposlanec Leningrada, temveč tudi baltiških držav in dejansko, če ne imenoma, tudi Finske.

Prvotno je bil Ždanov tajnik komunistične partije leningrajskega okrožja. Priporočal je uradnike za vsa važnejša mesta in njegova priporočila so upoštevali. Danes je njegova osebna moč velikanska. Kot član Politbiroja ima velik vplив na domačo in zunanjo politiko Sovjetske zveze. Poverili so mu tudi predsedstvo zavezniške kontrolne komisije za Finsko, zaradi česar mnogokrat potuje v Helsinki.

Kot oseba je Ždanov dobre narave in prijazen. Ima velik čut za humor in je pravi Rus. Prav nič ni nidesi, da bi bil silen vodja in krut politik. Je srednje postave in zastaven ter nagnjen k debelosti, čeprav je pri jedi in pijači zmeren.

Čeprav je tako važen činitelj v svetovnih zadevah, živi Ždanov bolj v ozadju. Sovraži tiskovna poročila bolj kot vsakteri drug vodja Sovjetske zveze. Noben tuj dopisnik še ni uspel, da bi imel z njim razgovor. Če je kaj namenjenega za tuj tisk o sovjetski vladi, je to gotovo stvar maršala Stalina ali katerega koli drugega, ki mu je poverjena naloga vzdrževanja zvez s tujim tiskom.

Komunistična partija zahteva, da se njeni vodilni člani dobro vedejo in življenje Ždanovove družine je izven dvoma. Osemsobno stanovanje, v katerem živi s svojo družino, je skromno opremljeno. Za vse stroške, ki so vezani z njegovimi uradnimi nalogami, skrbi državna blagajna. Ko so ga nekoč vprašali o denarju je preposto odgovoril: «Socialistična država nudi meni in moji družini vse, kar potrebujemo. Razen tega zame denar nima nobenega pomena.»

Delo za utrditev prijateljstva

Najbolj si prizadeva za ustanovitev velike Sovjetske zveze. Sovjetska zveza — zatrjuje Ždanov — pripravlja utrditev najbolj prijateljskih odnošajev z ostalimi narodi sveta na osnovi enakosti in medsebojnega zaupanja. Sovjetska zveza ne bo zatočišče, ki bi škodovalo kateremu koli svobodnemu narodu ostalega sveta. Na drugi strani pa ne smejo z njo več ravnati tako kot so ravnale določene sile do prelomnice te vojne.

Kakor med Stalinom in Ždanovom, tudi v njuni politiki ni osnovne razlike. Kateri koli izmed obeh bo pač krmaril ladjo Sovjetske zveze, bo njen tek ostal vedno isti, piše William van Narvig v ameriški reviji «Liberty».

Naš vsakdanji kruh

FRANC S. FINŽGAR *je daljnji Prešernov sorodnik, rojen 1871 v Doslovičah na Gorenjskem. Po maturi je vstopil v bogoslovje in je kot duhovnik deloval v različnih krajih Slovenije. Istočasno z dušnopastirskim delom se je bavil s pisateljevanjem. Iz prvih poizkusov, s katerimi je začel že v Alojzijevišču se je povzpel do velikega pivotelja. Najprej je pošiljal v «Dom in Svet» pesmi, lirične in pripovedne, med njimi planinsko idilično pesnitev «Triglav», potem pa se je vrnil k pripovedništvu. Nastale so vaške družbene povesti: «Deteljica» «Kvišku», «Stara in nova hiša», «Dovolj pokore» in druge. Za tem so prišla leta, ko se je rojeni realist obrnil v novoromantično smer, njegovo oko se je okrenilo v notranjost. Tudi oblikovno in stilistično se je tedaj približal Cankarju.*

Po nasvetu dr. Janeza Ev. Kreka pa se je Finžgar odločil, da se ves posveti epiki in da poskusi dati Slovencem «veliki tekst» — družbeni in zgodovinski roman. Prvega je hotel doseči v obširnem delu «Iz modernega sveta», v katerem riše življenje v podjetniški družini in prikazuje vrenje med delavstvom. Oba svetova veže ljubezen tovarnarjeve hčerke in predstavnika delavcev. V letih 1906 do 1907 pa je napisal Finžgar dvodelni zgodovinski roman «Pod svobodnim soncem». Pri gradnji romana mu je pomagalo poznanje Sienkiewiczevih romanov, vodilo pa ga je močno narodno čustvo. Propadajoči Bizanc z razkošjem civilizacije, vgreznjeno se v mehkužnost in krepki «barbarski» Slovani so po zgodovinski nujnosti trčili skupaj. Pisateljeva domišljija črta življenje na obeh straneh, ki že pričenjata vplivati druga na drugo. (Krščanstvo!) To sliko pa preraščа zanimanje za posameznike in njih usodo. Slog teče v slovesni epski širini.

Sledila so leta študija, v katerih je pisatelj objavljal le krajše spise, povesti ter drame in ljudske igre. Izmed njegovih povesti sta gotovo najboljši «Beli ženin» in «Strici», izmed dram pa «Razvalina življenja».

Za vse Finžgarjevo književno delo je značilen oster čut za napake posameznikov in družbe. Osebne slabosti navadno odkriva s sočutnim duhovniškim razumevanjem, brezobzirno pa osvetljuje krivice, ki so se vgnezdile v družbi. Njegove podobe življenja in človeka v njem so polne. Finžgarjeva glavna sposobnost je v poustvarjanju kmetskega sveta.

Otroci na peči so lovili zadnje ostanke na kropu kuhanega, nezabeljenega močnika. Mati je čakala, da bo skleda prazna. Tu in tam se je ozrla na petorico glav na peči, kjer so lačna usta iskala zadnjo trohico revne večerje in jo používala s takšno slastjo, ki govori: še bi jedli, ko bi imeli!

Mati je ta nemi klic razumela in njeno srce ga ni bilo veselo. Naslonila se je z lakti na zidec ob peči in vsa zamišljena nagnila glavo na roke. Tedaj je zajokal najmlajši, Stefan. Potegnili so namreč starejši skledo izpred njega in iskali na praznem dnu zadnjih mrvic.

«Psst! Ne jokaj, Stefanček, vi drugi pa ne bodite samogoltni! Samogoltcu ne zaleže, ker Bog ne blagoslovi.»

Stefanček je umolknil, največja hčerka Marica je pobrala žlice, jih zložila v skledo in jo podala materi raz peč.

V tistem hipu, ko je prišla mati v vežo, da bi pomivala, so se odprla vežna vrata in vstopil je oče Andrej.

«Poglej, poglej, Katra, sneg se ponuja,» je spregovoril mož, ko je ob slabi luči pokazal ženi klobuk in otresel z njega snežinke.

Žena se je veselo ozrli na moža, pogledala klobuk in hitro odgovorila: «Saj res. Spet bo huda zima!» potem je nadaljevala tiše in važno: «Ti, Andrej, stopiva no v hlev! Tako se mi zdi, da se Plavka pripravlja. Skrbi me.» — «Bog nas varuj nesreče in sv. Stefan!»

Hipoma je legla očetu temna senca na obraz. Naglo je postavil sekiro v kot, kakor jo je bil prinesel iz gozda, in krenil hitro iz veže, še preden je žena pripravila luč.

Pred vrati v hlevček je Andrej previdno odgrnil staro plahto, ki so z njo zavesili vhod, da ni pihala burja v stajo. Potem je varno, brez hrupa odprl vrata kakor človek, ki pogleda v svojo zakladnico. Ob luči, s katero je prihitela žena, se je iz gorke staje pokadila siva meglica v mrazeči večer. Naglo sta vstopila in ročno pripla duri, da ne bi dahnil ostri sever Plavko. Kravica se je ozrla na prišleca z dobrohotnimi velikimi očmi in zamrčala v pozdrav. Obstala sta za njo in jo opazovala. Žena se je ozirala svojemu Andreju v obraz. Zakaj tam je iskala odgovora, ali je prav sodila ali ne.

«Je res nekam preveč nemirna.» — «Kajne?» — «Paziti bo treba.» — «Seveda».

Plavka se je bolestno prestopala; pogledovala je zdaj od leve, zdaj od desne gospodarja in gospodinjo; v velikih očeh je bil strah in je bila prošnja. Andrej jo je dobro razumel in ni bila tuja ženi Katri.

«Nič se ne boji!» je pristopil Andrej k Plavki in ji pogladil hrbet. «Nič se ne boj, majcena, saj bova pri tebi vso noč!»

«Mm-mmu.» je odgovorila preplašena kravica.

«Oh te modrosti! Razumela te je, jeli, Andrej?»

«Tudi žival ima pamet, če druge ne, to pa gotovo, da ve, kdo jo ima rad. Katra, primastelji ji, da bo na mehkem in na gorkem. Burja čedalje bolj cvili.»

Ko je Katra na debelo usula najlepše stelje pod njo, je menil Andrej: «Pojdiva, da povečerjam. Je bolje, da ima mir. Po večerji popazim do polnoči jaz, potem pa ti, ko se odpočiješ.»

«Kakor sodiš, Andrej. Da bi le ne bilo nesreče! Kaj se ti zdi?»

«Kdo bi vedel? Pri živini nesreča nikoli ne počiva.»

Katra ni odgovorila. Grizoča skrb ji je legla na čelo. Ko se je obrnila proč, vratom, je šepetala molitev za kravico edinico.

Zunaj je začelo medtem s pršcem nositi sneg; nerodno je plesal v temni noči pod nebom in povsod iskal šranj v oknih in vratih revnih koč.

«Kaka vijača,» je rekel Andrej, ko je že držal za kljuko pri vežnih vratih, «kaka vijača in tema kakor v rogu!»

«Bog ne zadeni, da bi v takem moral kdo iz hiše!» je strahoma dostavila ona. Ko je stopil v hišo, so ga obsuli otroci in iskali po žepih, če jim je prinesel suhih sliv, medvedovega kruha ali vsaj sladkih koreninic.

«Nič ne bo to pot, otroci, nisem bil utegnil do strica nad lazom, ki vam pošilja sliv, za sladke koreninice pa tamkaj ni svet, da bi rasle. Potrpite nocoj!»

Medtem je prinesla Katra večerjo in jo postavila pred moža; sezul je težke čevlje in nataknil škornjičke. Otroci so posedli, se ustopili in poklekrnili, kakor so jim dajala leta, po klopi krog mize.

«Otroci,» je začel oče kar med jedjo in postavil žlico pokonci. «Otroci, poslušajte!» Vsi so se gnetili k očetu in ga gledali z žarečimi očmi. «Otroci, nocoj morda dobimo telička!»

«Telička?» so se začudili vsi hkrati. — «Se nikoli nismo dobili telička,» je rekel kuštravi Drejče. «Ko nismo imeli Plavke,» ga je poučila sestra Marica. — «Pri sosedu Balantu imajo pa dva,» je razlagal Janezek.

«Če dobimo telička, otroci, bomo preskrbljeni za zimo. Plavka bo dajala mleka, telička prodamo, pa boste imeli čižmice in obleko za zimo.»

«Oče, meni napravite škornje, zgoraj rdeče obrobljene!» — «Meni pa kučmo!» — «In meni volneno ruto s čopki.»

«Vse, vse dobite, otroci. Toda to je še v božjih rokah. Če Plavka zboli, pa pogine ona in telička, pomislite, kaj potem?»

Oče je odrinil prazno skledo na sredo mize in rekel Marici: «Nesi, nesi materi in reci, naj pride, da odmolimo!» Marica je odšla.

«V božjih rokah je vse,» je ponovil Andrej in s skrbjo pogledal po otrocih, ko so govorili in se veselili telička. «Koj molimo, Katra! Pomiješ potlej, jaz pojdem v hlev.»

Oče je snel s stene velik molek in pred molitvijo še enkrat opozoril družino: «Le napravite dober namen! Je vse v božjih rokah!»

ALPINISTI IN MOUNT EVEREST

NEOSVOJLJIVI VRH

Tragični zaključek spretne in požrtvovalne odprave

II.

Čeprav prve odprave niso uspele, so vendar nabrale mnogo dragocenih naukov in izkušenj, s katerimi so se okoristile naslednje ekspedicije. V marcu leta 1924 je odšla z Darjeelinga tretja odprava, ki si je seveda udeležil tudi neumorni Mallory. Prvi del potovanja so izvedli po načrtu in v naglici. Zaradi tega bi za plezanje imeli skoraj mesec dni časa, če se jim ne bi že v začetku pripetila večja nezgoda. Kajti še preden so dosegli najvišje taborišče zadnje odprave, jim je spežni vihar to taborišče in vse zveze linije spremenil v kup razbitin. Plezalci, o katerih so vsi mislili, da so štedili s svojimi silami za plezanje v višjih legah, so se popolnoma izčrpali s tem, ker so morali sami reševati izpod zamelov ljudi in hrano. Dva tedna potem, ko so polni moči in dobre volje zapustili prvo taborišče, so se morali spet vsi prezebli in zmučeni vrniti vanj.

Nato je nastopil vinar, ki je še bolj zmanjšal njihove upe na uspeh; vendar so se ponovno odpravili na pot. Prvo neprijetno presenečenje jih je doletelo ob ledeni steni pod sedlom North Col. Viharji in plazovi so v teku dveh let spremenili to 1000 čevljev visoko steno v strmo se vzpenjajoč kaos ledenih čeri in razpok. O njihovi stari poti ni ostalo niti najmanjšega sledu.

Utiranje nove poti

Sledili so dolgi dnevi ubijajočega in trudapolnega dela. V sneg in led so morali izsekati tisoče in tisoče stopenj. Poleg tega so morali namestiti lestve in vrvi, da so mogli po njih plezati otovorjeni nosači. Mnogi nosači in plezalci so le za las ušli nesreči. Ko je ob neki priliki Mallory sam sestopal preko stene, se je pod njim zrušil snežni most ter je padel v zijajočo razpoko. K sreči se je v neki razpoki zagvozdil njegov cepin ter ga zadržal, tako da je padel samo deset čevljev globoko, medtem ko je pod njim zijalo temnomodro brezno. Njegovi tovariši so bili predaleč, da bi mogli slišati njegovo klicanje na pomoč; zaradi tega se je moral sam z veliko težavo prebijati na površje, vendar se je končno rešil.

Končno pa so pot preko stene le dokončali. Toda še v isti noči je padlo živo srebro na 24 pod ničlo in začel je naletavati gost sneg. Tako je narava plezalce že drugič v razdobju dveh tednov prisilila, da so se vrnili v prvo taborišče na počitek v nižjih legah.

Člani odprave so računali, da bodo prišli na severnovzhodni greben Mount Everesta sredi maja, zdaj pa je bil že junij, a nagoro samo še ni stopil nihče. V naslednjih desetih dneh bi moral nastopiti monsum. Zaradi tega je bilo treba udariti močno in naglo.

Teden, ki je sledil, je bil priča plezanja, kot ga svet še ni vedel. Načrt je predvideval, da bi z naskokom poizkusili na ta način, da bi se vsak drugi dan izmenjavala po dva in dva plezalca; tako bi po dva pripravljala pot naslednjima dvema za drugi dan. Nato bi postavili še šesto taborišče, in sicer čim bližje vrha, vendar tako, da bi ga mogli doseči tudi nosači.

Za prvi naskok so določili Malloryja in Bruceja, vendar je bila noč v višini 25.300 čevljev v mrzlem in tulečem vetru za nosače preveč. Na noben način jih niso mogli pregovoriti, da bi nadaljevali pot. Mallory in Bruce sta bila zaradi neuspeha razjarjena ter sta se morala vrniti v taborišče.

Nortonov in Sommervellov poizkus

Tisto noč sta Norton in Sommervell prespala v enem samem majhnem šotoru. Ko je vzšlo sonce, sta se odpravila na pot. Bil je strupen mraz, mučil ju je kašelj ter sta v mrzlem in razredčenem zraku mogla le sunkovito dihati. Na vsakih dvanajst korakov sta morala počivati in za vsak korak štiri do desetkrat vdihniti. Vendar sta v petih urah dosegla višino skoraj 28.000 čevljev. Opoldne je Sommervell opešal. V napadu kašlja je dajal tovarišu znake, naj sam nadaljuje pot.

Po eni uri hoje je Norton prišel do žleba, ki je bil poln mehkega pršiča. Če bi mu spodrsnilo, bi to pomenilo 10.000 čevljev globok padec na Rongbuški ledenik. Norton ga je previdno prečil; ko pa se je ves oslabljen oklenil skal na drugi strani, se je zavedel, da je igro izgubil. V glavi ga je tiščalo in srce mu je razbijalo, kot da bi mu ga hotelo raznesti. Poleg tega je začenjal videti vse dvojno in svinčene noge ga niso hotele več tako nositi, kot bi hotel. Če bi hotel iti naprej, bi to pomenilo gotovo smrt. Nekaj trenotkov je Norton negibno stal. Bil je v višini 28.126 čevljev. Nekaj čevljev nad njim se je začela vzpenjati zadnja piramida Mount Everesta in od cilja, ki ga je obsevalo sonce, ga je ločilo samo kakih 1.000 čevljev skalnatega pobočja, ki je bilo skoraj brez snega.

Vendar se je moral Norton vrniti ter je spotoma odvedel tudi onemoglega Sommervella; ni znano, kako sta se preko strahovito visečih pobočij spustila do ostalih plezalcev, ki so ju morali spraviti k sebi, ker sta bila do skrajnosti izmučena in izčrpana.

Mallory, ki je bil ves zagrenjen zaradi prvega neuspeha, se je odločil, da bo še enkrat poskusil. Everest je bil namreč Malloryjev vrh, in to bolj kot kogar koli drugega. Bil je prvi, ki je raziskoval pot do njega in napravil načrt za vzpon do njegovih višin. Njegov plamteči duh je bil poglavitna gonilna sila vsakega naskoka in zavzetje tega vrha je bil največji sen njegovega življenja.

Odšel je z naglico, ki je bila značilna zanj. S svojim tovarišem, mladim veslaškim prvakom iz Oxforda Irwinom je odšel s sedla in naslednji večer prispel do taborišča VI. Odločila sta se, da bosta za zadnji vzpon uporabljala zaloge kisika. Zadnji nosači, ki so ponoči prispeli iz najvišjega taborišča, so prinesli vesti, da plezalca upata na uspešen zaključek.

Malloryja in Irvina je po tem videl samo še en človek. To je bil geolog N. E. Odell, ki je 8. junija sam prebil noč v taborišču V. in nato odšel z oprtnikom hrane v taborišče VI. Gornji del hriba je pokrivala tenka siva megla in je zaradi tega videl le malo tega, kar se je dogajalo nad njim. Prišel je na greben, ki je visok 26.000 čevljev. Megla se je za hip dvignila in pred njegovimi očmi se je pokazal nezastrt vrh. Visoko nad seboj je zagledal dve drobni postavi, ki sta se odražali od neba; postavi sta bili ne več kot približna 700 čevljev pod vrhom. Ko ju je opazoval, je ugotovil, da se pomikata naprej. Nato ju je spet zagrnila megla in sta mu za vedno izginila izpred oči.

Konec tragedije

V naslednjih 48 urah je Odell dovršil junaštvo skoraj čudežne vztrajnosti. S svojo zalogo živeža je odšel v taborišče VI., nato pa še, višje. Gledal je in čakal, toda vrh gore je neprestano zastirala megla. O obeh plezalcih ni bilo niti sledu. Naslednje jutro je spet odšel iz taborišča VI. in se skušal z velikim trudom povzpeti čim višje. Kolikor so mu dopuščale moči, je vpil in iskal plezalca. Vendar je bil edini odgovor zavijanje in tuljenje viharja. Nad njim se je nejasno in skrivnostno odražal neosvojljivi vrh Mount Everesta, ki ga je tisočletja odevala tišina in samota. Končno je izgubil vsako upanje in je zaradi tega odšel nazaj do najvišjega taborišča ter opazovalcem globoko pod seboj sporočil vest o žalostni.

Trupli Malloryja in Irvina počivata nekje v neznani divjini pečevja in ledu, ki čuva najvišji vrh sveta. Vendar pa tega, kje in kako ju je doletela smrt in če sta pred svojim koncem zmagala, ne ve nihče.

OB KANADSKI MEJI

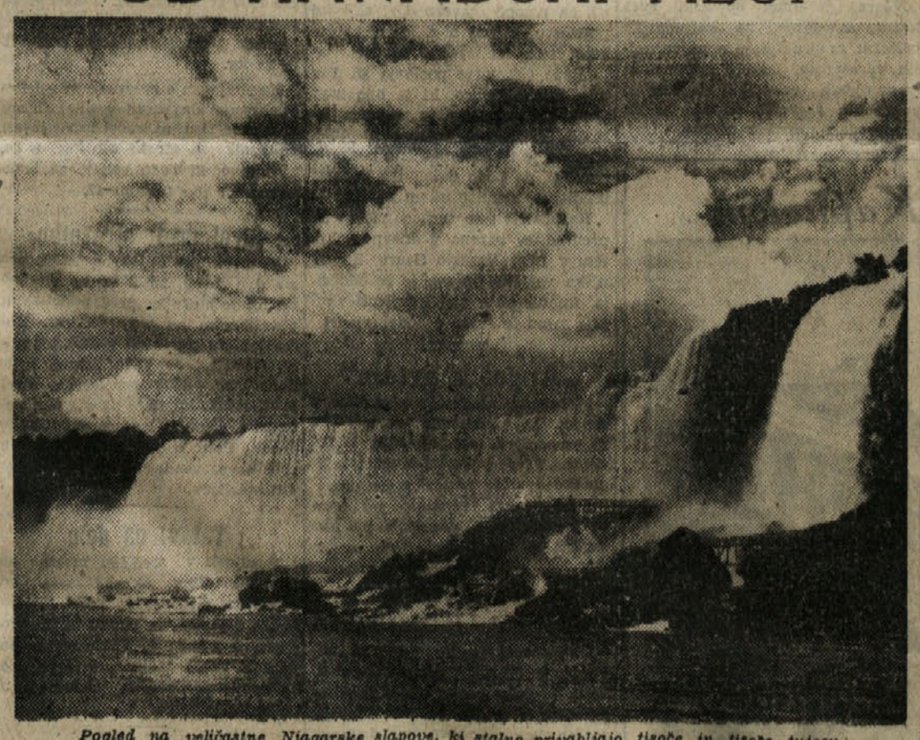

Pogled na veličastne Niagarske slapove, ki stalno privabljajo tisoče in tisoče tujcev

Debele jagode so padale po niti. Ob mizi je klečal oče s sklonjeno glavo, kakor domači duhovnik pred oltarjem bridke martre in ji je izročal sredi sobe klečečo družino, petorico otrok z materjo na sredi. Skrb je trepetala v materinih bešedah, skrb je stiskala očeta k tlom pred Bogom, vsa dolga molitev, padanje debelih jagod, vse je bilo kakor trkanje na okno: «Daj nam danes naš vsakdanji kruh!»

* * *

Še pred polnočjo je naglo potrkalo na okno. Katra, ki je za hip zadremala, je skočila k vratom in hitela ven. Andreja že ni bilo več pred hišo. Plašno je bežala za njim v hlev, srce ji je tolklo in z željnimi očmi se je ozrla po staji, ko je odprla vrata. Lep cikasto pisan teliček je ležal ob Plavki — Andreju pa je lice žarelo od veselja.

«Vse po sreči?» — «Po sreči, Hvala Bogu in sv. Štefanu!» — «Kako na svetu ljubko glavico ima telek!» Katra se je upognila k njemu in ga pobožala. «Ti malček ti, kako nas je skrbelo!»

Žena je pogledala moža, kakor bi se bila ustrašila svoje besede, češ, skrbelo je le mene, nevedno žensko. «Tebe, Andrej, seveda ni. Ti vse veš; ne zameri, če sem tako rekla.» — «Kakor bi tako skrb sam Bog napravil.» — «Bog je dober, bodi zahvaljen!» — «In sedaj, Katra, boš popazila sama. Jaz se pa nekoliko naslonim, da bom jutri za delo.» — «Le pojdi, Andrej! Truden si.» — «Pa me pokliči, če bi kaj bilo!» — «Bom.»

Andrej je pogledal še enkrat na živino, odprl duri in hitro zaprl za seboj. Žena je še slišala, kako je zažvižgala burja skozi odprtino, in tudi Andrejev glas je še razločila: «Kako mete!»

Ko je Andrej prišel v sobo, se je z veseljem ozrl na špeče otročiče. «Nocoj to noč se vam je spekla pogača, otroci!» Takole vesel je pomislil in dvignil od peči spečo deklico ter jo položil na posteljo, da je pripravil prostora sebi. Otrok se ni predramil, samo nasmehnil se je. «Ne bom se slačil in hodil posteljo, kar na klop se zleknem. Če bi pa le kaj prišlo? Pa vsaj ne, križ božji!»

Mož je legel na golo klop, da je zaječala, ne od teže, ampak kakor bi občutila da nosi moža dela in trpljenja, in je vzdihnila od sočutja. Trudne veke so se sklopile, od peči se je razlila po udih gorkota, tiha omama in sladkost je prepojila trudno telo.

* * *

V hlevcu pa je ždela žena Katra, sključena v dve gubi na polnj mrežnici suhe stelje, in mislila lepe misli: «Gospodinjila je... Otroci so cveli ob tečni hrani, pa je še ostajalo za majhne prihranke. Na trg je nesla, o, in...

Ure so tekle. Zvižg burje ji je bil prijetna pesem. Oči so ji uhajale na Plavko, se trudno vesele poveškale. Katra je obnemogla in zadremala... Toda še v sanjah je bila gospodinja, sama skrb in ljubezen.

Tedaj jo je prebudil nenaden šum. Plašno se je dvignila z mrežnice. Plavka je stopicala nemirno, veliko bolj nemirno, kakor na večer; vročičen mraz jo je spreletaval, stresala se je po životu, glava se je obešala, oko mrlo, noge omahovale... Katra je vztrepetala in stopila k njej.

«Kaj ti je, revica?» Glas se je ženi tresel.

Plavka pa se ni ozrla nanjo, veliko oko ji je zmenilo za dobro gospodinjo. Stresala se je močneje, se začela opotekati, noge so se zapletale in se zaplele. Omagala je kar hipoma in se zgrudila kakor mrtva na tla.

Katra ni mogla vzklikniti. V grlu jo je zadrgnilo, sesedla se je poleg uboge živali pa se z vso silo dvignila in planila k vratom in ven v snežni metež, preko dvorišča v hišo; tam je groza dobila pot skozi grlo in je obupno kriknila: «Jezus, Andrej! Pomagaj! Plavka poginja!»

Mož se je bliskoma dvignil ob peči in obstal pred ženo, slok in kočen, kakor je bil. Se tista kapljа krvi, ki se je šicer skrivala na obrazu, je izginila. Zarumenel je v lice kakor vosek, na čelu pod razmršenimi lasmi so se zaorale globoke gube. Pod razčeperjenimi obrvmi so široko razprte oči tiščale iz votlin in prek odprtih ustnic je prišlo obupno, jecljaje: «Po-po-ginja...»

Mati je s silnim jokom povzela besede: «Poginja!» Otroci so se prebudili, pogledali preplašeni na mater in brez vprašanja bridko zajokali. Golorok in gologlav se je Andrej naglo naravnal proti hlevu. Kakor bi se strop udiral nanj, kakor bi mu teža gore legala na pleča in bi mu pod nogami zmanjkovalo tal, tako je šel skozi vrata.

Žena Katra je s komaj razumljivo besedo velela otrokom: «Molite! Marica moli! N prej moli, o, ob vse bomo!...» Pustila je jokajočo deco in omahujo. šla za možem; še čutila ni, da ji je zdrknila z ramena velika ruta, se pognetla v snežni prah in se ji zaplela pod noge.

Andreju se je tresla koščena roka, ko je prijel za burnik prj hlevnih vratih. Odprl je previdno, vstopil, za njim Katra, ki je tiščala z voglom naglavne rute usta, in glušila jok. Plavka je ležala kakor brez življenja s podse zaoklonjeno glavo; oko je bilo mrtvo, trepalnice na pol zaprte. Andrej se je sklonil k njej, ji dvignil glavo, a omahnila je nazaj kakor truplo, ki se poslavlja z življenjem. Tedaj se je možu izvil kratek vzdihljaj kakor sunek, na suhih licih so zaigrale mišice, videlo se je, kako je krčevito stisnil zobe, da bi zaškripal, da bi zaklel v brezupu. Pa ni zaškripal in ni zaklel. «Katra, sam večni Bog vedi, zakaj je prišlo to nam nas!» — «Andrej, ali zasluživa to?» Vsa objokana se je ozrla žena na moža in kakor trepetlika v vetru iskala ob njem moči in opore.

«Katra, po Krovca pojdem; morda nas reši.» — «Pojdi! Moder je in dobrega srca.» — «Pa ta vihar in metež! Mož je že prileten.» — «Prosi ga, kakor se Bog prosi; reci, da ga s povzdignjenimi rokami prosimo, jaz in petero otročičev, lačnih otročičev, lačnih otročičev, pa pojde; kar hiti!»

Andrej se je še enkrat ozrl na ubogo žival, še enkrat premislil grozni udarec, ki je kakor skala visel nad njimi in čakal sunka, da bi se sprozil, ga z družino vred pritisnil k tlom. «Pojdem!»

* * *

Nekaj hipov in že je škrpala s podkvico okovana peta po kamenitem kolovozu. Za njim je s praga šepetala žena blagoslov in molitve. Burja je zajokala krog voglov. Andrej je tonil v temni noči.

Mati se je vrnila v hišo, kjer so otroci še vedno ihteli in na pol oblečeni v strganih srajčkah sedeli na edinj postelji, za pečjo in po klopi. Ko so zagledali mater, so se umirili in začeli iztezati roke proti njej. Katra je vzela v naročje najmanjšega in rekla: «V hlev, gremo, k telčku in ubogi Plavki. Kar ogrnite se!» Otroci so se stisnili k materi in vsi razrahani šli bosi preko dvorišča v stajo. Tamkaj so sedli na steljo plašni, tihi in žalostni.

«Teliček,» je pokazal Štefanček s prstom. — «Kravica spi,» je omenila Francka šepetaje. — «Bolna je,» jo razlagala mati.

Kmalu pa so otroci utihnili, se naslonili materi v naročje in zaspali vsi, razen Marice. Ta je občutila nesrečo, ki jim je pretila. Sama zase je čepela v kotu in stiskala med prsti svetinjico ter goreče šepetala: «K Teb, vpijemo žalostni objokani v tej solzni dolini...»

Mati je sklonila glavo nad dete, ki ji je spalo v naročju. Tudi ona je v grozni bolí umolknila, sklonjeno glavo je molila: «O Bog, če ne zaradi mene, zaradi otrok te prosim: daj nam danes naš vsakdanji kruh!»

Nič več ni bilo jasnega razuma v njeni duši; živelo je le še hrepenenje in groza. V daljavi se je utrinjalo upanje kakor blisk, pa za vsakim utrinkom je zadonel grom grožnje. Sama ni vedela, ali bedi ali sanja.

Preden je še napočilo jutro, so se oglasili zunaj trdi koraki. Katri je zaplalo srce. — «Sedaj sva tu!» — «Hvala Bogu!» — «Križ božji, prišel je, Krovec je prišel! O duša, tak človek!»

Katra ni mogla vstati, tako naglo sta vstopila. Krovec, star kmetski mož, dobrih oči, ki so marsikako noč prebedele ob križih in nadlogah po hlevih, se je ozrl na živo kopo pred seboj, na mater z otročiči. Videl je, kar že mnogokrat, in občutil roso v očeh.

«Kakor sem rekel: mrzlica. Nevarno! Pa zaupajmo! Nekaj mi, nekaj Bog. Saj jih vidi, črvičke!» Pokazal je z roko na otroke. Nato se je lotil.

Dvanajst ur je preteklo, dolgih kakor večnost, grenkih ko vice. V hiši se ni govorilo, se ni jedlo, ne kuhalo. Pred večerom je Krovec zopet prišel. Drgetaje je stala za njim vsa družina, gledala vanj in čakala besede, kakor jo je napovedal v jutru: konec ali življenje, poguba ali rešitev. Ko je Krovec stopil do Plavke in se je je dotaknil, je odprla modlo oko, se ozrla kakor prebujena iz omotice, dvignila glavo in vstala.

«Hvala Bogu, rešena je!»

Tako se je oglasil mož zdravnik in lice je bilo polno blaženosti.

«Kakor sem rekel, Andrej, nekaj mi, nekaj Bog. Pa je šlo.»

Zvečer je še tulila burja krog vogalov, pa to ni bil več žvižgajoči bič, to ni bil jok sirot, bila je pesem, ki jo je prepevala ob večerni molitvi zbrana družina vsakdanjemu kruhu.

UMETNA JEZERA IN PREGRADE

Orjaška dela in zamisli največjega ameriškega inženirja Savagea

John Lucian Savage

John Lucian Savage, ki se kot dobrodušen stari oče z veseljem udeležuje iger svojih vnukov, je eden izmed najslavnejših inženirjev sveta. V teku dolge in naporne življenjske poti se je v tekmovanju z najizkušenejšimi hribolazci večkrat povzpel peš, z mulo ali celo s slonom na najvišje skalne verige sveta.

Savage je verjetno izmed vseh graditeljev dolinskih pregrad, kar jih je kdaj koli živelo, največji. Načrti, ki jih je sam zasnoval in ki so jih izvedli pod njegovim vodstvom, so ustvarili približno 60 pregrad, katerih skupna vrednost znaša več kot 1 milijardo dolarjev. Hidroelektrične centrale, ki jih je bilo moči zgraditi s pomočjo teh pregrad, proizvajajo več kilovatov električne energije, kot si je Edison kdaj koli mogel predstavljati.

Prva velika dela

Za časa predsedovanja Hooverja je John Savage zgradil pregrado Boulder, ki predstavlja orjaško napravo na Coloradu. Pod predsedstvom Roosevelta je zgradil veliko pregrado Grand Coulee na reki Columbiji, ki še zdaj predstavlja največjo turistično gradnjo na svetu. V Kaliforniji pa je zgradil pregrado Shasta.

Kljub temu, da je Savage danes star 68 let in da je dolgo število let neumorno delal, še prav nič ne misli na to, da bi se umaknil v pokoj in v miru užival zasluženi počitek. Toda ne samo to: trenotno izdeluje načrt, ki je izmed vseh tistih, ki jih je do zdaj ustvaril, največji.

Bavi se z mislijo, da bi zmetali desettisoče ton cementa v rečno grlo pri Johangu na Kitajskem, kar bi omogočilo zgraditev pregrade na reki Jangtse, ki je po širini četrta reka na svetu, s čimer bi na tej pregradi lahko zgradili hidroelektrično centralo, ki bi bila po jakosti petkrat večja od pregrade Grand Coulee.

Z mislijo, da bi zajezili veličasten tok reke Jangtse, se je bavil že oče moderne Kitajske Sunjatsen. Danes so pa drzni Savageovi načrti Čanghajška tako prevzeli, da se je odločil, da bo vsa zadevna dela za razvoj izkoriščanja naravnih sil poveril Savageu.

Savage se je s tem načrtom bavil že dolgo časa ter ga je podrobneje obdelal pred enim letom in pol; pri tem delu je moral večkrat obiskati kraje ob omenjeni reki, kjer so še divjali boji. Zaradi tega se je moral v dobrem sporazumu kitajskih vojaskov često približati japonski bojni črti.

Zgradba pregrade na reki Jangtse bo stala nekaj manj kot eno milijardo dolarjev ter bo omogočila celo prekooceanskim parnikom, da bodo mogli pluti po reki več kot 1.600 kilometrov navzgor prav do Čungkinga. Medtem ko more največja zapora, ki so jo do zdaj zgradili, dvigniti ladjo največ za en in pol metra, namerava Savage zgraditi orjaško galerijsko zaporo, ki bo z eno samo operacijo dvignila ladjo za 150 metrov. Gradnja te pregrade bo omogočila zgraditev hidroelektričnih cental, ki bodo s tokom zalagale področje, na katerem živi okoli 140 milijonov ljudi; vsi ti milijoni bodo na ta način lahko uživali prednosti in koristi industrializacije. Orjaška pregrada bo razen tega omogočila umetno namakanje tisočev hektarjev rodovitne zemlje in bo preprečila porazne posledice vsakoletnih poplav reke Jangtse.

Ameriški inženirji pripravljajo skupno z najboljšimi kitajskimi inženirji podrobne načrte za gradnjo te pregrade, in sicer na osnovi pogodbe za 500 tisoč dolarjev, ki so jo v preteklem poletju podpisali s kitajsko vlado. John Savage nadzira vsa pripravljalna dela na račun kitajske vlade.

Skromni gradbenik

John Savage se je rodil leta 1879 na neki farmi v bližini Cooksvillea; je visok sivolas mož z živahnimi plavimi očmi in z ozganim obrazom, kateremu se pozna dolgoletno delo na prostem. Videti je zelo skromen in prav nič domišljav. Stalno bivališče ima v Denverju, vendar se tu zelo redkokdaj dalj časa zadržuje, ker rajši potuje po svetu, kamor koli ga pač kliče delo, ki mu pomeni največjo zabavo. Delo ga je tako prevzelo, da predstavlja osrednjo misel in zabavo njegovega življenja. Mož je predvsem graditelj in nima na sebi prav nič tistega, kar ima ameriški poslovni človek, kar dokazuje naslednja pomembna zgodba iz njegove mladosti: Ko je še študiral na univerzi v Wisconsinu, kamor se je preselila njegova družina, ga je nekdo pregovoril, da se je med počitnicami posvetil prodajanju knjig. Njegov oče, ki je dobro poznal sinovo naravo in plahost, je stavil, da se bo sin po nekaj dnevih naveličal trgovskega posla in da bo šel rajši delat na polje. Res je John, potem ko je prodal dve knjigi, šel na neko farmo in prosil za delo; toda tega domačim ni sporočil, ampak jim je pisal, da je z novim poklicem (prodajalec knjig) zelo zadovoljen. Ko je nekega dne sušil seno, sta ga presenetila oče in strio, ki nista verjela njegovemu pismu in sta ga šla iskat. To je bilo zadnjič, da se je John hotel posvetiti poslovnim zadevam.

Polno zaupanje vlade

Danes pa je John Savage mož, ki more vsiliti svojo voljo celo vladi Združenih držav, kadar gre za spremembo kakega načrta, ki jo ima za potrebno, čeprav takšna sprememba povzroči znatno povečanje stroškov. Vlada ima vanj popolno zaupanje. Potem ko je dolgo vrsto let delal pri Uradu za melioracije in kesneje pri neki zasebni gradbeni družbi, mu je zvezna vlada poverila gradnjo pregrade Boulder na Coloradu.

Ta pregrada je v resnici pomenila delo ciklopske velikosti. Da bi mogli zbrati vsa potrebna tehnična in denarna sredstva, so se združile šest največjih gradbenih družb, ki so gradile to pregrado. Pri tem je Savage pokazal izredno tehnično spretnost in velik iznajdiljeski dar, s katerim je premagal ogromne težkoče, ki so se pokazale pri zadevnih delih. Pri tej gradnji je odkril nov način umetne in hitre utrditve ter osušitve velikanske gmote cementa, ki je obsegala 3 milijone kubičnih metrov in ki je grozila, da bo razpokala, ali se celo razrušila, če bi jo gradili hkratu; naravno osuševanje pa bi vzelo mnogo preveč časa.

Pri gradnji pregrade Grand Coulee v državi Washington je moral Savage rešiti neko drugo važno tehnično vprašanje. Neenakomerni vodni pritisk, ki je bil posebno močan ne srednjem odseku, je grozil, da bo predrl cementno gmoto. Na posebnem modelu je točno določil mesta, na katerih bi utegnile nastati takšne razpoke; temu se je izognil na ta način, da je v pregradi umetno napravil približno pol tucata umetnih podolžnih predorov, ki pa niso segali niti do dna niti do vrha; te je napolnil z drobnim peskom, tako da je mogla voda teči skozenj kot skozi kak filter, s čimer je močno zmanjšal vodni pritisk ter je te predore napolnil s cementom šele tedaj, ko so bila že vsa ostala gradbena dela končana. Ta postopek se je popolnoma posrečil.

Savageu je s sodelovanjem najzvestejših učencev po dolgoletnih študijah in poizkusih uspelo, da je izdelal posebni ustroj, na podlagi katerega je moči z matematično natančnostjo že med gradnjo samo določiti vodni pritisk na pregrado, s čimer je omogočil natančno določitev dimenzij in oblike pregrade, ki jo je treba zgraditi.

Zaradi ciklopskih stvaritev si je Savage pridobil svetovni sloves in vsi tehniki sveta se obračajo nanj s prošnjami za nasvete.

V začetku leta 1943 je John Savage odpotoval v Azijo; na tej poti naj bi napravil načrte za največčastnejšo gradnjo. V začetku je potoval preko Indije, in sicer peš ali pa s slonom ter se je med potjo često oddaljil od karavane, da bi preučil vodne tokove in gorska jezera, pri čemer je neprestano sanjal o tem, kako bi zgradil še mnogo večje pregrade, kot so tiste v Ameriki.

Toda ko je prišel na Kitajsko in je zagledal neizmerno grlo reke Jangtse, se je njegov sen spremenil v konkretno obliko orjaškega načrta. Iz tega načrta naj bi nastalo približno 400 km dolgo jezero in hidroelektrične centrale, ki bi proizvajale pol milijona kilovatov, s čimer bi omogočile silen razvoj kitajskega gospodarstva. Ko bo ta načrt uresničen, bo moralo biti človeštvo hvaležno Savageu, ker je ustvaril eno izmed največjih naprav civilizacije.

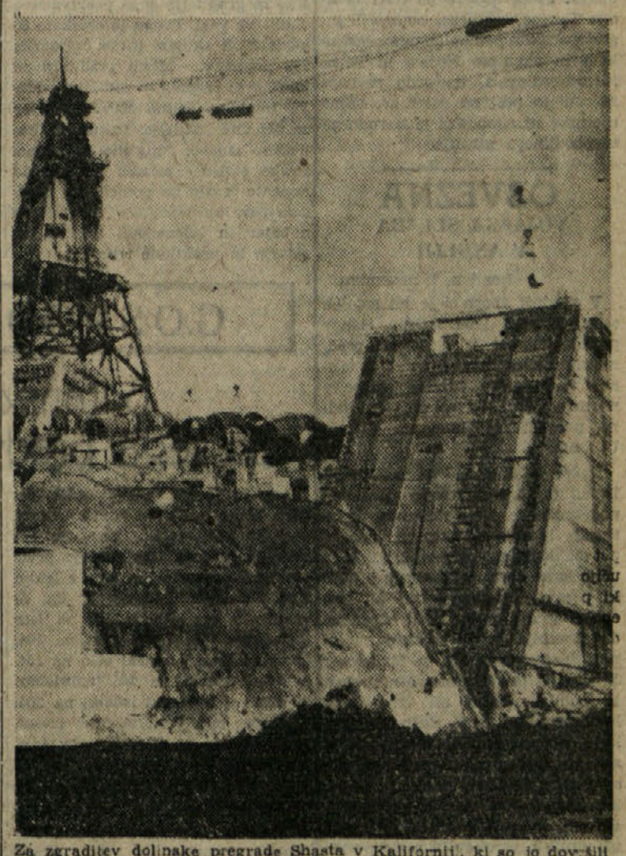

Za zgraditev dolinske pregrade Shasta v Kaliforniji, ki so jo dovršili leta 1941, so bile potrebne ogromne naprave

CHURCHILL TOŽI ADAMIČA

Po objavi vesti, da je Churchill vložil tožbo zaradi razžaljenja časti proti piscu in izdajatelju knjige «Dinner at the White House» (Večerja v Beli hiši), so tisoči Angležev zaman oblegali knjigarne, da bi si preskrbeli vsaj en izvod omenjene knjige. Ker je zaradi deviznih predpisov uvoz ameriških knjig v Veliko Britanijo prepovedan, in ker do zdaj še ni izšla nobena angleška izdaja te knjige, je v Angliji le malo ljudi, ki bi imeli to knjigo.

Tenka knjižica vsebuje poročilo o večerji v Beli hiši, na katero sta bila kmalu po vstopu Združenih držav v vojno povabljena pisatelj Louis Adamič in njegova žena, in pri kateri je bil razen pokojnega predsednika Roosevelta navzoč samo še tedanji britanski ministrski predsednik Churchill. Knjiga vsebuje razen izredno napadalnega opisa navzočih tudi Adamičev prikaz razgovorov, ki so jih imeli na tej večerji.

Ozadje, ki je privedlo do tega povabila na večerjo, je bilo naslednje: Nekoliko prej je Adamič izdal knjigo «Two-Way Passage» (kar bi nekako pomenilo «Pot tja in nazaj»), v kateri dokazuje, da bo po porazu Hitlerja Evropa zabredla v kaos. To bi bil potem trenotek, ko bi bila za skupine Američanov, ki kot on (po rodu je Slovenec) izhajajo iz dežel pod vplivom osi, primerna prilika za vrnitev v Evropo. Tam bi ti Američani po eni strani izvlekli iz težav Nemčijo, Avstrijo, Romunijo itd., po drugi strani pa bi preprečili, da bi «nezaželeni elementi» boj odločili v svojo korist.

K tem nezaželenim elementom je Adamič prištevel «reakcionarjes, kot na primer generala Mihajlovića in «imperialistično» Veliko Britanijo. O komunističnih elementih je imel Adamič manj pomislekov. Zaradi tega je upal, da bo Velika Britanija imela za pametno, da bi Amerikanom za nekaj časa prepustila vsaj vodstvo trgovine v Evropi. Kot se dozdeva, si je Roosevelt predstavljal, da se bo Churchill, kateremu je gospa Roseveltova dala izvod knjige «Two-Way Passage», da jo prebere, zanimal za Adamičevo zamisel. Kot pa se zdi, je britanski ministrski predsednik sprejel pisca po piščevih besedah kot «prekleto zgago» in z njim ni bil ravno prijazen.

Adamič opisuje Churchilla na najostrejši način. «Privalil se je v sobo kot tank», piše Adamič. Poleg tega je vso njegovo pojavo in izraz opisal na zelo žaljiv in nedostojen način. «Churchill, ki je vzor zavojevalnega duha, je Roosevelta zavedel v protirevolucijsko politiko», pravi Adamič v svoji knjigi; in v tem tonu gre knjiga naprej ter se v njej niti Roosevelt ne odreče predobro.

V Londonu do zdaj še ni znano, na kateri del knjige je Churchill opri svojo tožbo. Churchill s tožbo zahteva prepoved knjige in odškodnino. Po en izvod omenjene knjige so že dostavili številnim članom britanskega parlamenta. Adamičeva knjiga je izšla v založbi Harper & Brothers (New York in London).

Univerzalno računalo

Praški arhitekt inž. Rudolf Otta, ki je iznašel znano logaritmično računalo, ki ga nujno rabi vsak tehnik, je sestavil nov univerzalni računski stroj. S tem strojem je moči hitro določiti kubaturo lesa in vseh lesnih izdelkov. Poleg tega z njim lahko opravljajo vse tehnične operacije, izračunavajo mezde, določajo Briggsove logaritme itd.

OBSOJENI VOJNI ZLOČINCI

Beograd, 7. novembra

Vojaško sodišče v Beogradu je izreklo obsodbo s streljanjem nad nekaterimi nemškimi vojnimi zločinci, častniki v taboriščih za vojne ujetnike v Nemčiji. Na smrt so bili obsojeni: poveljnika taborišča v Osnabrücku polkovnik Ernst Blummell in Friedrich Evcke, poveljnik taborišča v Strasbourgu Waldemar Dehm, obrambni častnik in stotnik Wehrmachta Friedrich Radenacher, Franz Kunze in Erich Erinhaus, preddelavec v tovarni za razstrelivo v Barsenu narednik Willy Müller, zdravniki v mestni bolnišnici v Lüneburgu dr. Helmuth Bock in dr. Günther Schulz in bolničarka v isti bolnišnici Margarethe Delersen. Na zaporne kazni in prisilno delo so obsodili stražarja delovne komande v Linzu kaplarja Ericha Wilkensa.

Motivacija smrtnih obsodb naglaša, da so številne izpovedi jugoslovanskih in nemških prič, uradne listine in delno priznanje braniteljev dokazale, da so zakrivili smrt več sto jugoslovanskih vojnih ujetnikov in da so v več primerih osebno ž njimi slabo ravnali in izvršili umore. Poleg tega so po vesti agencije Tanjug, obtoženci omogočili jugoslovanskim petokolonašem, častnikom in agentom Nedića in Petra Karadžorđevića, da grdo ravnajo in mučijo poštene častnike, vojne ujetnike in simpatizerje narodnega osvobodilnega gibanja.

OBVEZNA VOJAŠKA SLUŽBA V ANGLIJI

London, 7. novembra

V spodnji zbornici je bil splošen sestanek vseh laburističnih članov parlamenta ter je ministrski predsednik Attlee objavil načrt britanske vlade glede vojaške službe v mirnem času. To so objavili tudi na posebni seji kongresa «Trade Unions».

Načrt določa: 1) vsi moški, ki izpolnijo 18. leto, bodo poklicani pod orožje za dobo vežbanja, ki bo trajala 18 mesecev, nato pa bodo za pet let dodeljeni rezervi; 2) vsi, ki se učijo kake obrti, kakor tudi dijaki, ki posečajo univerzitetne ali tem enake tečaje, bodo imeli možnost, da izpolnijo svojo vojaško obveznost med svojim 18. in 23. letom; 3) tisti, ki imajo proti vojaški službi pomislke vesti ali vere, bodo lahko opravili svojo službo pri kakem drugem delu nacionalnega značaja, kakor n. pr. pri poljedelstvu ali rudarstvu, in sicer za enako dobo, kakor tisti, ki bodo služili pri oboroženih silah; 4) razen zdravniških vzrokov in razlogov vesti ali vere niso dopustne nikakršne izjeme od obveznosti za izpolnitev vojaške obveznosti.

Menijo, da konservativci ne bodo nasprotovali temu zakonskemu načrtu, ker mislijo, da negotov mednarodni položaj v polni meri opravičuje v Veliki Britaniji vzdrževanje obvezne vojaške službe. Zdi se pa, da vlada pričakuje glede tega predloga nasprotovanje v svojih vrstah.

SARAGAT O POGAJANJIH Z JUGOSLAVIJO

Firence, 7. novembra

Saragat je v gledališču Verdi imel politični govor, v katerem je med drugim omenil, kako so mednarodni kakor tudi narodni problemi ozko med seboj povezani in kako je absurdno misliti le na nevarnost nove vojne, ki ni v interesu nikogar, predvsem pa ne v interesu Sovjetske zveze, Združenih držav in Velike Britanije, ki so zdaj usmerjene k vprašanjem miru, dela in obnove. Ko je govoril o vzhodnih mejah in o Jugoslaviji, je govornik izrazil željo, da bi se med italijanskim in jugoslovanskim narodom navezali bolj prisrčni odnošaji razumevanja, tako kakor dajejo to domnevati zelo važna pogajanja, ki bi v tem trenotku mogla biti v teku med italijansko in jugoslovansko vlado.

OBRAMBA ZAHODNE POLOBLE

Santiago (Čile), 7. novembra

Osebni zastopnik predsednika Trumana admiral William D. Leahy je ob prevzemu službe čiliskega predsednika Gabriela Gonzalesa Videla na tiskovni konferenci na kratko orisal obrambni načrt zahodne poloble. Paudaril je, da ta obramba temelji na sodelovanju vseh ameriških republik. Dejal je, da ta načrt ni zaupan eni sami državi, marveč predstavlja sodelovanje vseh ameriških narodov. Admiral Leahy je izrazil upanje, da ne bo več vojn. Omenil je, da Združene države demobilizirajo svoje čete. Izrazil je nadalje veliko zadovoljstvo za srečanje z novim čilskim predsednikom, ki je bil predstavnik v Franciji ob istem času, kakor je bil admiral Leahy tamkaj ameriški veleposlanik.

BIVŠI VELEPOSLANIK VEVERKA PRED SODIŠČEM

Praga, 7. novembra

Bivši češkoslovaški veleposlanik v Bernu, Londonu, Washingtonu in Bukarešti Ferdinand Veverka je prišel pred državno sodišče v Pragi. Obtožen je, da je izročil Nemcem češkoslovaško poslaništvo v Bukarešti, ki je bilo njegovo zadnje mesto, ne da bi bil k temu kakor koli prisiljen ter da se je vrnil v protektorat, namesto da bi odšel v pregnanstvo kot ostali češkoslovaški diplomati. Veverka je izjavil, da ni kriv.

IZ JUGOSLAVIJE

Tanjug poroča, da bodo 17. t. m. izročili svojemu namenu železniško progo Brčko-Banovići, ki jo je zgradila jugoslovanska mladina. Proga Brčko-Banovići je velike gospodarske važnosti. Po zaslugi mladih delavcev so jo zgradili v rekordnem času: rabili so malo več kot 6 mesecev. Mladinska proga pa ni samo veliko delo jugoslovanske mladine, ampak je tudi sola za mladi jugoslovanski narašcaj. Eden izmed največjih uspehov skupnega dela in enakega življenja je poglobitev prijateljstva ter okrepitev bratstva in enotnosti jugoslovanske mladine. Mladi ljudje iz vseh krajev Jugoslavije, delavci, kmetje in razumniki so skupno delali. Poleg dela na progi se je mladina trudila, da bi dvignila kulturno raven. Od 5832 nepismenih se jih je 5112 naučilo brati in pisati. Imeli so 1650 političnih, 950 poljudnoznanstvenih in 968 posebni tehničnih predavanj. Čez 40 tisoč knjig so prečitali bodisi osebno ali pa v poedinih čitalnih skupinah. Večina brigad je imela svoje posebne amaterske oderske skupine, ki so uprizorile 505 predstav za graditelje in za prebivalstvo okoliških vasi. Progo je obiskalo 30 gledaliških skupin, ki so uprizorile 232 predstav. Mladi graditelji so imeli svoj časopis in radijsko oddajo. Imeli so veliko število tečajev za delovne voditelje, fizkulturo, sanitetno službo, higieno in slično. Preko 4 tisoč mladih ljudi je do končalo tečaje za pomočnike preddelavcev, za polagalce dinamitnih nabojev in železniških tračnic, za zidarje in praktične tehnike.

IZ SLOVENIJE

Ob priliki volitev v ustavodajno skupščino LRS je na volivni dan po ljubljanskem radiu govoril pesnik Oton Župančič, ki je dejal: «Kaj nam pomenijo te volitve? S temi volitvami bo naše ljudstvo jasno odgovorilo na vsa vprašanja, ki se ga živo tičejo. Potrdilo bo znova organizatorično in politično delo naše Osvobodilne fronte in njene vešče svetovalke in voditeljice. — Komunistične partije v borbi za našo osvoboditev. S temi volitvami bo naše ljudstvo pozdravilo našo hrabro in slavno vojsko in njeno mogočno zaveznico Rdečo armijo in se obema zahvalilo za kri, prelito za jugoslovansko in slovensko zemljo in svobodo nje narodov. Odobrilo bo težke in uspešne napore naše vlade za obnovo in izpopolnitev našega narodnega gospodarstva in za pospeševanje duhovnega življenja med nami. Izreklo bo zaupanje in občudovanje našim zastopnikom na Pariški mirovni konferenci, kjer se je utemeljevanje naših pravic za Trst in Julijsko krajino razraslo v veličastno obrambo pravic vseh zatiranih narodov tega sveta, naj bodo kakršnega koli plemena, jezika ali vere. S temi volitvami bomo izrazili svoje spoštovanje, ljubezen in zvestobo našemu žilavemu ljudstvu v Primorju, ki je s svojo junaško borbo za Trst zaslužilo in doseglo priznaje vsega naprednega demokratičnega človeštva. Poklonili se bomo odločnosti in modrosti našega velikega maršala Tita, ki nam kaže kakor nekoč v vojni tako zdaj v miru pravo pot in krepi mlado samozavest naših vrst. Pokazali pa bomo tudi vsem našim prijateljem in nasprotnikom pri nas in onkraj meje, da smo strnjeni in odločeni braniti to novo državo in vse dosedanje pridobitve do zadnjega».

Zvezni trgovinski minister je izdal odredbo, s katero je postavil pod načrtno razdeljevanje in potrošnjo nekatere predmete, med njimi surove kože divje mačke, volka, vidre, polha, bizamske podgane, šakala, hermelina, podlasice, risa, hrčka, domačega zajca in krta. Navedene predmete je upravičeno kupovati in izročati v promet le državno podjetje za promet z usnjenim tekstilom «Koteks». Pod načrtno razdeljevanje spada po novi odredbi tudi žagani gradbeni les in tesani tramovi iz lipovega lesa. Končno spada pod odredbo tudi različni gasilski material.

Na svojem potovanju po Jugoslaviji je prispel v Ljubljano iz Zagreba znani violinist in jugoslovanski rojak Zlatko Baloković. Z njim je prispela tudi njegova soproga. Baloković je gost maršala Tita. Na ljubljanskem kolodvoru ga je sprejel prosvetni minister dr. Ferdo Kozak in predsednik ljubljanske mestne občine književnik Fran Albreht. Med svojim bivanjem v Ljubljani je Baloković priredil dva koncerta.

Pretekli teden je «Kulturna brigada» z mladinske proge izvedla v ljubljanski Drami revijo «Mladinska proga». Večer se je po pisanju «Slovenskega poročevalca» spremenil v pravi praznik mladinskega delovnega poleta in bratstva mladine vseh narodov Jugoslavije. Predstavi je prisostvoval tudi Edvard Kardelj in predsednik vlade LRS Miha Marinko.

Na vse svete je v ljubljanski bolnišnici umrl vseučiliški bibliotekar v pokoju in eden izmed najvidnejših slovenskih slavistov, dr. Joža Glonar. Joža Glonar se je rodil leta 1885 pri Sv. Barbari pri Mariboru. Gimnazijske studije je opravil v Mariboru, univerzo pa v Grazu. Po opravljenem doktoratu je leta 1911 nastopil službo v graški vseučiliški knjižnici, leta 1918 pa je postal bibliotekar vseučiliške knjižnice v Ljubljani. Še kot dijak je sodeloval z znanstvenimi in političnimi članki pri mnogih revijah in časopisih, posebno pri «Slovanu», «Vedi» in «Ljubljanskem zvonu»; zadnjega je urejeval od leta 1919 do 1921. Pisal je v dnevne liste in «Časopis za zgodovino in narodopisje.» Izdal je kritično izdajo pesmi Simona Jenka in Prešernovo «Antologijo» za Hrvate, uredil in izdal pa je tudi 15. in 16. snopič Slovenskih narodnih pesmi.

V ljubljanskem kinu «Union» predvajajo prvi slovenski film «Mladina gradi», ki ga je izdelalo domače filmsko podjetje «Triglavfilm». Film je zrežiral France Stiglic, besedilo je pripravil Sergej Vošnjak, glasbo pa je skomponiral Bojan Adamič.

TRŽAŠKA KRONIKA

Burja ubila dva delavca in odnesla vojaško taborišče

Burja, ki z močnimi in zahrbtnimi sunki razsaja po mestu, je včeraj zahtevala prvi žrtvi, in sicer delavca Antonia Pontinija, stanujočega v ulici Molino a Vento, in Ettora Vaccarija, stanujočega v ulici Rapicio 8. Ko je ob 14.35 prišel iz arzenala Lloyd, je Pontinija zgrabil močan sunek, zaradi katerega je izgubil ravnotežje in z viška padel na tla. Pri padcu je dobil zelo težko rano na glavi. Na pomoč so mu priskočili tovarisi in ga prenesli v ambulanto arzenala, kjer je nesrečnež kmalu potem preminul. Po sodnem ogledu so truplo prepeljali v mrtvašnico.

Vaccari je delal na pomolu št. 2 pri hangarju št. 14 v starem pristanišču, ko ga je ob 15.40 zadel kos pločevine, ki ga je podrl na zemljo in ubil.

V bližini Bazovice je, ali boljše je bilo, do predvčerajšnjim taborišče zavezniških čet. V taborišču je bilo v poletju 600 vojakov tretjega topniškega polka. V torek je bil tam en častnik in 40 mož, toda burja je pričela silovito napadati šotore. Nenadoma oporniki niso več mogli kljubovati silovitemu vetru ter je šotore odneslo in raztrgalo kot papir, poroča Henry Thody, dopisnik glasila britanske vojske «Union Jacka». Poleg škode zaradi razrganih šotorov in kuhinjske lope ter škode na posteljah in mizah je vrgla burja na tla več vojakov, izmed katerih sta bila dva lažje ranjena ter so ju morali prepeljati v bolnišnico. Tudi častnik taborišča je bil lažje ranjen na obrazu.

General Moore PREGLEDAL ČETE V TRSTU

Poveljnik 88. pehotne divizije general Bryant E. Moore je včeraj pregledal čete 3. bataljona 351. pehotnega polka.

Pregled je bil dopoldne ob 8. uri v vojašnici 3. bataljona pri Sv. Ivanu. Generala Moora sta spremljala poveljujoči častnik 3. bataljona podpolkovnik Victor W. Hobson in generalov pribočnik poročnik Jay C. Bortner. General Moore je kmalu po pregledu čet zapustil Trst.

Seja občinskega sveta

Včeraj je imel občinski svet kratko zasedanje, na katerem so preložili razpravljanje o najvažnejših vprašanjih, tako o spremembi tramvajskih prisojbin kakor o pogrebnih prevozih, ki naj bi jih neposredno prevzela občina.

PREHRANA

Bele testenine na meso za bolnike. Z današnjim dnem so začeli razdeljevati imetnikom nakaznic za bolnike mesečni obrok testenin za november. Konec razdeljevanja 31. t. m.; cena 26 lir za kg. Danes in jutri bodo razdeljevali bolnikom po 500 gr govejega mesa; cene od 200 do 250 lir.

Mir v Tržiču stavka končana

Potem ko so se delavci vrnili na delo v ladjedelnice in spet začeli delati, je postal položaj v Tržiču običajen. Kratko stavko so proglasili predvčerajšnjim v znak protesta proti aretacijam, ki so jih izvedli v ponedeljek kot posledico znanega incidenta, do katerega je prišlo v ponedeljek v bližini Tržiča.

Šolska obveznost do izpolnjenega 14. leta

Višji šolski nadzornik v Trstu sporoča:

Glede na točne predhodne in sedanje odredbe ravnateljem šol in upraviteljem višjih strokovnih nadaljevalnih tečajev o obveznosti šolskega obiskovanja dečkov in deklic do izpolnjenja 14. leta tsarosti sporočamo, da je tudi Zavezniška vojaška uprava izdala točne zadevne odredbe.

Zato spozarjamo starše, da jim zakom z dne 7. januarja leta 1929 nalaga brezpogojno dolžnost, da njihovi otroci obiskujejo šolo do izpolnjenega 14. leta starosti ter da morajo otroci, če niso vpisani v nižjo srednjo šolo, hoditi v osnovno šolo ali nadaljevalne tečaje.

Opominjamo tudi na zakonite odredbe proti tistim staršem, ki ne bodo izpolnili teh dolžnosti do svojih otrok. Kaznovani bodo z globami in v primeru upornosti tudi zaporno kaznijo. Vrhovna šolska oblast zaradi tega toplo priporoča, naj vpišejo šolske obveznike in absolvente V. osnovnošolskega razreda v osnovno šolo ali v nadaljevalne tečaje.

ODGODENA SPLOVITEV

Zaradi slabih vremenskih prilik so odložili splovitev tovorne motorne ladje «Gluckman», ki ima 1000 ton

Izredno porotno sodišče
Preiskali bodo Maraspinovo duševno stanje

Izredno porotno sodišče je zaradi zavrnitve kasacijskega sodišča glede obsodbe proti Maraspinu odredilo, da razpravo proti znanemu zločincu, bivšemu vodniku milice Luigiju Maraspinu, odgodijo zaradi preučevanja obtoženčevega duševnega stanja.

Maraspina so dne 24. aprila 1946 obsodili na smrt z ustrelitvijo. Kasacijsko sodišče je dne 17. julija glede na Maraspinovo duševno stanje vrnilo obsodbo izrednemu porotnemu sodišču. Pri včerajšnjem zaslišanju se je javni tožilec upri temu, da bi odredili ponovni pregled obtoženčevega duševnega stanja, upoštevajoč tudi podatke, ki sta jih leta 1913 obtožencu dala profesorja Pascolic in Castiglione. Branilec odvetnik V. Bologna je prikazal psihopatično sliko Maraspina in je zahteval predložitev spisov javnemu tožilcu za ponovni pregled obtoženčevega duševnega stanja.

Požar v Škednju
Škodo cenijo na 350.000 lir

Včeraj je v Škednju, v ulici Sancini 28, nastal velik požar, katerega je pospeševala burja, ki je že ponoči začela divjati po mestu. Ogenj se je razširil na streho neke vile. Gasilci so prišli na kraj požara ob 8.50. uri ter so morali delati približno eno uro in pol, da so ogenj omejili. Gasilci pravijo, da znaša zaradi požara nastala škoda okrog 350.000 lir.

Dovoljena manifestacija

Ob obletnici sovjetske oktobrske revolucije, je šla včeraj po ulicah Milj povorka med prepevanjem «Internacionale» in komunistične himne. Na čelu povorke so nosili šest zastav, nakar je sledila godba. Ko je sprevod ob razsvetljavi bakelj, ki jih je veter večkrat pogasil, večkrat obšel miljske ulice, so se udeleženci v redu razšli. Manifestacija, ki jo je odobrila ZVU, ni povzročila nobenih neredov. Tudi na okoliških hribih so se proti večeru pojavili svetlobni napisi v raznih barvah.

Aretacija in izpustitev DOMNEVNEGA PISAČA PO ZIDOVIH

Policijska agenta Messineo in Legati sta v službi v Škednju presenetila 6 mladeničev, ki so očividno imeli namen pomazati zid z apnom. Ko so mladeniči zagledali policista, so se nitro razpršili in izginili v temi. Enega od mladeničev so ustavili in izpraševali o vzrokih njegovega zadrževanja na kraju. Gre za 18 letnega Bruna Sergianija, stanujočega v Škednju, ki je izjavil, da so imeli namen z apnom prebeliti zidne napise in ne pisati novih. Sergianija so spremili na policijsko postajo, toda so ga kmalu potem izpustili, ker ni bilo proti njemu nobenega konkretnega dokaza.

Streli proti policistom v Barkovljah

Sedem strelov so včeraj okrog dveh izstrelili proti agentom civilne policije, ki so v službi vzdolž železniške proge v bližini barkovljanskega nadvoza. Atentatorji so, po poročilih policije, streljali z višje ležečega griča. Agenti so takoj skrbno preiskali kraj, toda napadalcev niso izsledili.

Dve bombi na glavni postaji

Dve ročni bombi znamke «O. T.» so našli na neki polici v uradu prometnega oddelka železnic na glavni postaji. Bombi so prevzeli čistilci min. Po ugotovitvah menijo, da je bombi pustil tam kak železničar, ki se jih je hotel odkrižati. V teku je preiskava. Ko je delavec Antonio Calzi premetaval premog v tovarni Zucculin, v ulici Moreri 5, je našel v premogu ročno bombo znamke «O. T.», ki so jo oddali čistilcem min.

NABOJI V BLIZINI BAZOVICE IN KATINARE

Člana civilne policije Arrigo Lucci in Alfredo Gladossi sta med službenim obhodom v bližini Bazovice našla tri izstrelke metalca min kal. 81. Ista agenta sta pri popoldanski službi v bližini Katinare našla 13 nabojev kal. 75 in 3 naboje kal. 20 mm, ki so bili na pol zakopani v zemljo. Vse naboje so prenesli na sedež policije, kjer so jih pozneje prevzeli čistilci min.

GOSPODARSTVO

Britanski izvoz presega predvojne številke

Anglija izvaža danes večje količine blaga kot pred vojno. Uradni podatki, ki temelje na tretjem tromesečju tega leta, kažejo prvič po vojni porast v primeri z letom 1938. Celoten indeks izvoza, če vzamemo kot osnovo 100 za leto 1938, kaže danes porast na 104. Izvoz vozil se je zvišal celo na 154, kemični izdelki na 163, neizdelani in izdelani kovinski izdelki na 204. Vrednost tega britanskega izvoza se je zvišala za 20 milijonov funtov šterlingov v zadnjem tromesečju, v primeri s sprejšnjim.

Finančni urednik «Machester Guardiana» komentira britansko zunanjo trgovino ter pravi: «Cene britanskega izvoza so v glavnem ostale umerjene. Vendar prodajajo uvozniki v nekaterih državah britansko blago s precejšnjim dobičkom in ko pride blago v nadrobno prodajo, ga prodajajo z velikim dobičkom, ki ne gre v korist britanskih trgovcev. Potrošniki v mnogih tujih državah bi bili presenečeni, če bi izvedeli povprečno vrednost kovinskih izdelkov.

Industrija v Veliki Britaniji stalno narašča. Iz objavljenih podatkov za tekoče leto do 31. julija izhaja, da so v tem obdobju izdelali orodja v vrednosti za 18 milijonov funtov šterlingov, to je približno dva in pol krat več kot so ga izdelali v letu 1938. Britanska industrija lokomotiv izdela približno 700 strojev na leto, izmed katerih jih izvozijo približno 600. Zdaj izdelajo 20.000 avtomobilov na mesec.

Med Brazilom in Madžarsko so se začela v Parizu pogajanja za izmenjavo blaga v vrednosti 2 ali 3 milijonov dolarjev. Madžarska zahteva usnje, riž in manjšo količino kave. Pogajanja bi se lahko zaključila s podelitvijo začasnega kredita Madžarski in bi oddajo blaga izvršili na tej podlagi.

Pretekli teden so podpisali trgovinsko pogodbo med Španijo in Argentino. Španija bo prejela pšenico in koruzo, odstopila pa bo olivno olje, zamaške, sladkor, cigaretni papir in olive. Argentina bo imela prednost tudi pri nakupu številnih drugih španskih izdelkov.

Češkoslovaška poročevalska agencija javlja, da so tovarne orožja in strojev «Škoda» v Plznu, čeprav težko poškodovane po bombardiranjih med vojno, spet v polnem obratu; Vodstvu tovarn je uspelo dobiti naročilo za zgraditev ene izmed največjih distelerij alkohola na svetu, ki bo v Buencs Airesu. Te naprave bodo izdelane v dveh letih. Imenovana agencija pristavlja, da so «Škodove tovarne» zmagale v močni konkurenci med Združenimi državami, Švedsko, Švico in Brazilom.

Po nekem prostovoljnem pozivu bivšega ameriškega trgovinskega ministra Henryja Wallacea bo prejela Indija živil v vrednosti 300.000 dolarjev.

Z odhodom ameriškega prevoznega letala na progi Washington-London so koncem preteklega tedna znatno znižali letalske poštne pristojbine med Združenimi državami in Evropo.

Mimohod veteranov pred Kapitolom

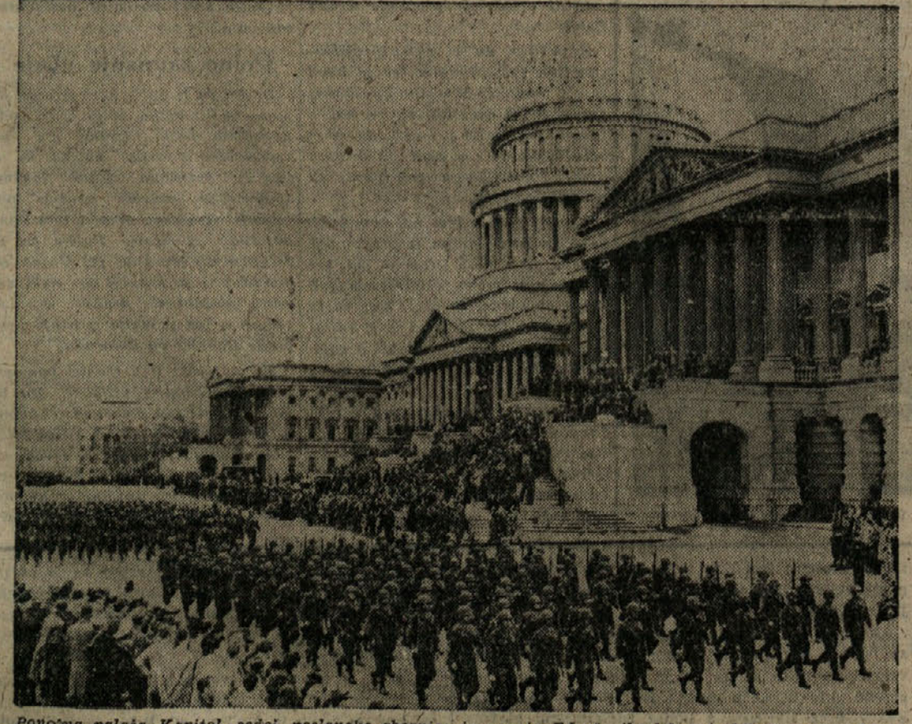

Ponočna palača Kapitol, sedež poslanske zbornice in senata Združenih držav je bila že neštetokrat priča mogočnih mimohodov in drugih slovesnosti. Najpomembnejša pa je bila gotovo parada, ki je bila letos na prvi mirnodobni «Dan vojske», ko so mimo poslopja, ki je simbol ameriške demokracije, korakali zmagoviti oddelki pretekle vojne. Slika prikazuje mimohod 82. divizije padalskih veteranov, ki so se med vojno neštetokrat proslavili z svojimi junaštvi

GORICA

Seja občinske gradbene komisije
Načrt za preureditev Travnika

Včeraj je bila prva seja nove občinske gradbene komisije, ki je bila ustanovljena dne 10. avgusta 1946. Prva točka razpravljanja je bila ureditev parka na Travniku. Ker je o tem vprašanju javno mnenje zelo nasprotno, je potrebno pajasniti, da načrt za ureditev ne predvideva odpravo trga in preureditve v vrt, marveč preureditev v nekak angleški park z gredami, toda brez dreves, ki bi zapirala pogled na grad. Komisija je načrt v načelu odobrila. Zavezniška vojaška uprava je že zagotovila financiranje, premagati pa bo treba še nekaj ovir, predvsem pomanjkanje pripravnih sredstev za odstranitev tlaka in prevoznih sredstev za odstranitev materiala ter dovoz potrebne zemlje. V ta namen so prosili za pomoč zavezniško vojaško poveljstvo, ki naj bi dalo na razpolago vozila za izvedbo teh del.

Glede obnovitve poslopja št. 1 v ulici Silvio Pellico, ki je bilo med vojno poškodovano, je komisija izrazila nasprotno mnenje in odločila, da je treba omenjeno poslopje porušiti, da bodo mogli trg Pacassi urediti po regulacijskem načrtu.

Razpravljali so tudi o načrtu za preureditev bažena v dnevnem hotelu v ulici Nazario Sauro. Zavezniška vojaška uprava je že odobrila financiranje stroškov; pričakujejo samo še sklep o dodelitvi del.

„Angel z avtom"

Slovensko mladinsko gledališče v Gorici bo uprizorilo v nedeljo, 10. novembra 1946, ob 16.30 v gledališču Verdi v Gorici Mavovo mladinsko opereto «Angel z avtom».

Predprodaja vstopnic na dan uprizoritve od 9. ure dalje pri gledališki blagajni.

88. divizija ZASEGLA LJUDSKI DOM

Osemintosemdeseta pehotna divizija je včeraj zasegla Ljudski dom na oglu korza Verdi in ulice Petrarca v Gorici zaradi vojaških potreb, ker ni nobenega drugega poslopja v Gorici, ki bi odgovarjalo potrebam za namestitev vojaškega osebja. Poslopje bodo uporabili za razbremenitev prenatrpanih uradov in za primerna zimska bivališča vojakov v prihodnjih mrzlih mesecih.

NAJDENO

Poveljstvo mestnih straž v ulici Mazzini sporoča, da je sprejelo znesek denarja in rjavo denarnico. Kdor more dokazati, da je lastnik najdenih predmetov, naj se zglasi na omenjenem poveljstvu.

PREHRANA

Sepral sporoča, da se bo jutri 8. t. m. začelo razdeljevanje naslednjih racioniranih živil:

testenine: 2000 gr na osebo, in sicer 1000 gr za oktober in 1000 gr za november; cena 26 lir za kg;

mast: 180 gr na osebo, cena 72 lir za kg.

Razdeljevanje nakaznic za mleko. Prehranjevalni urad v ulici Crispi 3, bo dne 11. t. m. začel razdeljevati nakaznice za otroke od 4 do 8 let za mleko, ki bodo veljale za bodo november 46 - februar 47.

Strel proti stražniku

V torek zvečer okrog 23.30. ure sta dva neznanca z veliko naglico šla mimo stražnika pred policijskim poveljstvom na trgu Cavour. Komaj pa sta prišla do vogala pri ulici Rabatta, je eden izmed njih nenadoma oddal revolverski strel proti stražniku, nato pa sta oba pobegnila. Strel ni povzročil nikake škode. Policija je takoj začela s preiskavo, vendar ni mogla izslediti storilcev.

Tatovi na delu

V ulicah v središču mesta so neznani tatovi okradli Josipino Konte, iz Ajdovščine, Aldo Buccio iz Sv. Mihaela na Krasu in Marijo Durn iz Vrhpolja. Vsem trem so odnesli ročne torbice, medtem ko so hodile po mestu. Tatvine so prijavile policiji.

NESREČNI PADEC

Kmetovalec Giovanni Perini iz Opatjega sela je nesrečno padel z lestve in si zvil desno nogo ter dobil več poškodb. Pripeljali so ga v goriško bolnišnico, kjer se bo moral zdraviti tri tedne.

BOMBA PROTI HOTELU V ZAGRAJU

V torek ponoči po 22. uri so neznanci vrgli ročno bombo proti pročelju hotela pri železniški postaji v Zagraju. Eksplozija je povzročila lahko škodo na poslopju.

LOUIS WILTON 53.

Kilometrski kamen št. 27

Ajax je hotel popraviti nesrečno nezgodo; vrgel se je na levo z namenom, da prestriže pot skrivnostnemu neznancu, ki je verjetno hotel splezati po steni. Ker se je Bell približeval po drugi strani, bi ubežnik nujno moral priti med dva ognja z najmanjšo možnostjo, da bi zbežal.

Perkins je napredoval v ravni črti preko grmovja proti kamenitemu terenu; preveč je moral paziti, kam stopa, da bi mogel uspešno zasledovati podrobnosti lova. Slišal je samo pokanje vej in kotalenje kamenja. Končno je naletel na Bella; ustavil se je, da bi se razgledal.

— Kam sta se izgubila — je dejal ko je dobrsen čas zaman napenjal ušesa. — Slišati bi se moralo vsaj rusenje kamenja.

— Da, nič, prav nič ni slišati — je dejal Bell in odkimal s svojo veliko glavo. — Ko sem bil tam spodaj, pri tistem grmovju, sem se oba prav dobro videl... Gospod Hunter je že skoraj dohitel ubežnika.

— Mogoče sta prišla spet na stezo za kamnolomom.

— Ne, ker bi v tem primeru morala iti precej blizu mene. Tekla sta naravnost v smeri proti steni, prav sem, kjer sva midva.

Perkins se je ozrl na tri ogromne skale, ki so merile najmanj šest metrov v višino, nato pa je spet pričel iskati dalje. Po desetih korakih se je skoraj spotaknil ob «Divjega Ajaxa», ki je ležal tam brez vsakega znaka življenja. Pokleknil je k nesrečniku; z velikim olajšanjem je ugotovil, da mu srce še bije, čeprav zelo rahlo.

— Pomagajte mi, — dejal skozi zobe. — Hitro moramo narediti: mogoče mu še rešimo življenje.

Sklonil se je k njemu, Bell pa je naredil gib, kot bi hotel povedati, da zadostuje sam in da ni treba višjemu nadzorniku toliko skrbeti. Kljub temu sta ga oba vzela v roke.

Z ranjencem sta se spustila po strmem pobočju. Šla čez jaso pred uničeno kočo in se nato pričela vzpenjati po strmini.

Nenadoma pa so se jima pod nogami zamajala tla in eksplozija, ki je mogla biti v nekem delu kamnoloma, je pretresla ozračje. Bila je tako močna, kot da bi zletela v zrak vsa ogromna gmota kamenja, ki je bilo tam.

Policista se za vse to nista dosti zmenila in sta nadaljevala svojo pot do hišice za golf, kamor pa sta prišla nekaj minut prepozno. Nista videla kolesarja, ki je z veliko hitrostjo privozil po glavni cesti.

— Zdaj je treba hitro poiskati zdravnika — je ukazal Perkins, ko sta položila Hunterja v sobi na posteljo. — Če boste pohiteli, ste lahko nazaj že čez pol ure, najpozneje... Razen tega pa zbudite vse služabništvo, ki bi ga mogli potrebovati.

Tako se je zgodilo, da je imel trpinčeni William komaj čas, da si je z nekaj robci obvezal bolno desno nogo, ki je bila videti že v prav resnem stanju. Preden je stopil na hodnik, odkoder ga je poklical Ajax, je še v naglici pomil skledo, nato pa vtaknil med vzmeti starega divana nekaj predmetov, za katere ni hotel, da bi jih odkrili na prvi pogled.

Ko je kmalu nato ravnatelj šepaje stopil iz svoje sobe, da bi videl, kaj žele, je nudil s svojim mrtvaškim izrazom, vdrtimi in begajočimi očmi tako žalostno sliko, da ga je hotel višji nadzornik poslati nazaj v posteljo. Vendar se je premislil in mu ukazal, naj pripravi veliko skodelico močne kave.

XLVIII.

— Tudi to je končano — je vzkliknil zdravnik, ko se je več kot četrt ure mučil okoli «Divjega Ajaxa». — Dobro jo je izkupil, toda za zdaj se ni bati ničesar. Najprej sem mislil, da je bil v prahu močan strup, potem pa sem se prepričal, da je bila mešanica različnih snovi na narkotični podlagi, toda zelo močna. Računajte, da bi zlili skupaj pivo, vino, wisky in 95 odstoten alkohol: pijanost bi bila strašna in trajna... Na vsak način pa bom prah takoj analiziral.

Perkins je pritrdil zdravniku.

Zdravnik je potegnil iz žepa zavojček cigaret in si eno prižgal, nato pa je pričel.

— Vaš možakar bo še nekaj dni čutil posledice nesrečne dogodivščine in vesel sem, da se je tako izmazal. To, kar se mu je zgodilo, mi je potrdilo oba prejšnja primera, ki sta bila povsem slična. Eden izmed obeh mož, ki smo ju našli mrtva v kamnolomu, je bil toliko časa pod vplivom tega prahu, da mu srce ni moglo vzdržati. Naslednje noči so ga vrgli v kamnolom in isto usodo je doživel ubogi narednik, katerega so omamili na isti način. Mogoče so hoteli s tem vzbuditi videz, da sta oba po nesreči padla v kamnolom, medtem ko sta se pač borila... Kar pa se tiče ženske, so jo prej omamili in šele nato zadavili, ker bi sicer zločina ne mogli izvršiti brez boja in na tako prefinjen način.

— Prav za prav mora biti res tako kot pravite — je pritrdil višji nadzornik, nato pa je stavil vprašanje, ki z razgovorom ni imelo nikake zveze in, kot je bilo videti, še manj važnosti:

— Povejte no, gospod zdravnik, ste študirali v Oxfordu ali v Cambridgeu?

— V Cambridgeu.

— V Cambridgeu? — Na Perkinsovem obrazu je bil videti rahel nasmeh: — Počakajte trenotek. — Vstal je. Na vratih se je srečal z vstopivšim Williamom, ki se je zaradi nadzornikove naglice moral prijeti za podboje vrat, da ni padel.

Višji nadzornik se je takoj vrnil.

— Gospoda Duncana ni doma — je nekoliko razočarano dejal. — Ali ste ga videli oditi? — je vprašal ravnatelja.

— Ni ga doma? — je vzkliknil William vidno presenečen. — Čudno. Videl sem v njegovi sobi luč še pozno v noč in še prej, malo prej, preden sem prinesel kavo...

— Je njegov avto v garaži?

— Da, odnosno bil je še, ko je gospod Bell prišel z zdravnikom.

— Glej, glej — je dejal Perkins zamišljeno.

Postal je nekam čuden zaradi tega zadnjega odkritja: dobro je vedel, da Alf Duncan ni človek, ki bi pasel lenobo, ko se zunaj dogajajo velike stvari... Toda kam je šel in kaj se mu je zgodilo?

Medtem ko so se uradniku podile po glavi podobne misli, je zaslišal strel.

Ni bilo mogoče določiti odkod je prišel, jasno pa je bilo, da iz neposredne bližine.

(Nadaljevanje prihodnjič)

RADIO TRST I
263,2 m - 1140 kc

SLOVENSKI SPORED

Petek, 8. novembra

8 vesti, koledar; 8.20 operetna glasba; 11.30 iz življenja v Veliki Britaniji; 11.45 skladbe slavnih skladateljev; 12.15 svetovne prestolnice: Bern; 12.30 vaški kvintet; 12.45 napoved časa, vesti.

ITALIJANSKI SPORED

Četrtek, 7. novembra

17 glasba iz Donizettijevih oper; 17.30 filmska glasba; 18 ženska ura; 18.30 slavni pianisti; 20.15 vesti; 20.35 orkester Žerej; 21.5 «Noetova barka», komedija v treh dejanjih, napisal Pugliese; 23 zadnje vesti; 23.30 nočno zabavišče; 24 zaključek.

Glavni urednik: PRIMOŽ B. BRDNIK
Izdaja A. I. S.